

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

ZGODOVINSKA DEJAVNOST NOB SLOVENIJE

NEGOVANJE IN RAZVIJANJE TRADICIJ NOB IN NJIHOVO PRENAŠANJE NA MLADINO SODI PRAV GOTOVO V VRSTO TISTIH NALOG, KI JIH JE DOLŽNA REŠEVATI VSA NAŠA DRUŽBA, V PRVI VRSTI PA DRUŽBENO POLITIČNE ORGANIZACIJE. TODA NA TE NALOGE IN NA DELO V ZVEZI Z NJIHOVIM REŠEVANJEM MORA VEDNO NEKDO OPOZARJATI, MORA GA USMERJATI IN TUDI PORAZDELITI NA TISTE, KI SO GA PRISTOJNI IN TUDI SPOSOBNI OPRAVLJATI. TO PA JE NALOGA, KI JO JE S PROGRAMOM DELA ZA LETO 1965 SPREJELA KOMISIJA ZA RAZVIJANJE TRADICIJ NOB PRI PREDSEDSTVU ZZZB NOV SLOVENIJE.

Zaradi obsežnosti in koščjivosti nalog, ki sodijo v področje te komisije, je vse delo razdeljeno na odbore. Le-teh je 13, katerih vsak ima po 5 do 15 članov in tudi v programu določeno področje svoje dejavnosti.

Odbor za proslave in obiske kulturnih in zgodovinskih spomenikov seznanja predvsem mladino z zgodovinskimi kraji, spomeniki, skrbni, da bi proslave spominskih dni kar najbolj približale NOB in našo revolucijo mladini. Zato bo analiziral vse letošnje proslave in poslal svoje ugotovitve združenjem po občinah.

Za proučevanje pouka zgodovine NOB v šolah skrbi šolski odbor, ki predlaga tudi spremembe učnega načrta. Ta odbor je analiziral mladinsko literaturo s tematiko NOB, ki pride v poštev kot šolsko oziroma dodatno čtivo. V tej zvezi je odbor sprejel ustrezne sklepe tako glede založb, ponatisa nekaterih knjig, kakor tudi glede pouka in virov zgodovine NOB.

Muzejski odbor, ki ima v programu koordiniranje med muzeji, je doslej že pomagal z nasveti glede ureditve gradiva NOB muzeju v Gornji Radgoni.

Izredno odgovorna naloga pripada zgodovinskemu odboru, ker mora spodbujati in pomagati pri

pisanju zgodovine NOB. Na svoji zadnji seji je ta odbor na podlagi izčrpnega referata o problematiki zgodovinske dejavnosti s področja NOV v Jugoslaviji, ki so ga dostavili tudi zgodovinski komisiji CK ZK Slovenije, ugotovil tole:

Od osvoboditve je minilo že dvajset let, vendar na področju zgodovinskega dela še danes nimamo takih del, ki bi prikazala zado-

(Nadaljevanje na 3. strani)

Obletnica Tomšičeve brigade v Mariboru

V Mariboru, v vojašnici Franca Rozmana-Staneta, so v petek, 18. julija letos, praznovali vojaki in oficirji 23. obletnico ustanovitve partizanske brigade Toneta Tomšiča. Vojaki in oficirji te vojašnice so namreč nasledniki te udarne partizanske brigade. Svečanosti so se poleg pripadnikov JLA udeležili častni gostje, nekateri preživeli partizanski borci brigade Toneta Tomšiča in predsednica mestnega sveta Maribor Vera Kolarič. Potem ko je poveljnik te enote polkovnik Jovo Dobričević predal raport generalmajorju Brunu Vuletiću, komandantu XIV. divizije Borisa Kidriča in po pregledu postrojenih čet, so se gostje odpravili na častno tribunco. Nato pa je udeležencem govoril o Tomšičevi brigadi in njenih borceh polkovnik Jovo Dobričević. Vojake in oficirje so še pozdravili: Rado Bulat, generalpodpolkovnik, Vera Kolarič, predsednica mestnega sveta Ma-

ZVIŠANJE INVALIDNIN

V torek, 20. julija se je v Beogradu sestalo 15 odborov in ena komisija zvezne skupščine. Člani skupščinskih odborov so v glavnem obravnavali novosti v zakonskih predlogih.

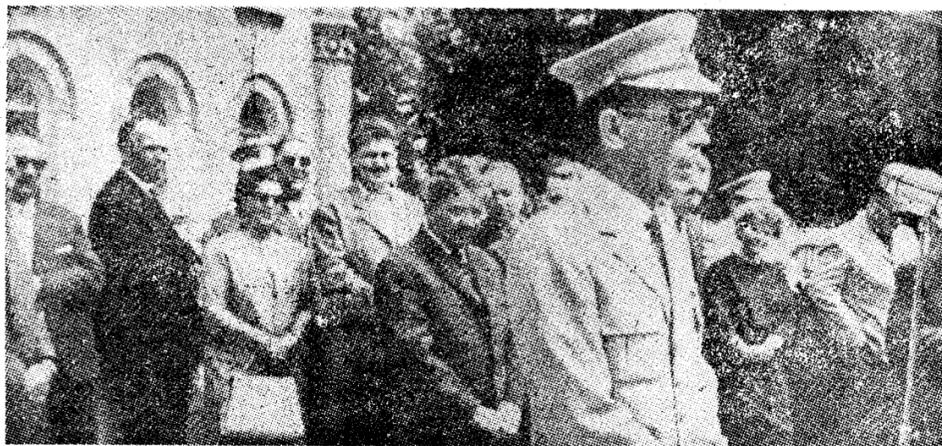
Na seji odbora socialno zdravstvenega odbora za probleme borcev in vojaških vojn invalidov so izrekli soglasje k zakonskemu predlogu, s katerim je predvideno, da se sredstva za osebne prejemke vojaških vojn invalidov povečajo povprečno za 23 %. Kot izjema od tega pravila bi se osebne invalidnine VIII. IX. in X. skupine povečale za 50 odstotkov, ker se od leta 1959 niso spreminjale. Prejemki uveljavljenih invalidskega dodatka, ki žive na podeželju in imajo dohodek iz kmetijstva, bi se povečali za 15 odstotkov, onih v mestih, ki nimajo dohodkov iz kmetijstva, pa za 30 odstotkov.

Po tem predlogu se invalidnine I. skupine zvišajo od 42.000 na 51.700 din, II. skupine od 30.000 na 36.900 din, III. skupine od 23.000 na 28.700 din, IV. skupine od 17.000 na 20.500 din, V. skupine od 12.000 na 14.800 din, VI. skupine od 7.500 na 9.200 din, VII. skupine od 5.000 na 6.200. Letne invalidnine vojaških vojn invalidov VIII. skupine bi se zvišale od 24.000 na 36.000 din, IX. skupine od 18.000 na 27.000 din in X. skupine od 12.000 na 18.000 din.

Predvideno je tudi zvišanje dodatka za tujo pomoč od sedanjih 25.000 na 33.800 din, a sorazmerno z drugimi invalidskimi prejemki bo zvišan tudi ortopedski dodatek, pa tudi vzdrževalnina bo zvišana za tiste, ki so na poklicni rehabilitaciji.

Zvišanje invalidskih prejemkov naj bi po predlogu veljalo od 1. avgusta dalje.

rič, spomeničar in rezervni oficir Anton Gregorič-Jakec pa v imenu preživelih borcev brigade Toneta Tomšiča. Na tej svečanosti je komandant vojašnice Franca Rozmana-Staneta podelil pohvale in priznanja vojakom in oficirjem, ki so se pri delu najbolj izkazali.

Bruno Vuletić, komandant XIV. divizije Borisa Kidriča, pozdravlja vojake in oficirje

OBČANOVA BELEŽNICA

Uveljavljanje novega gospodarskega sistema, novi gospodarski ukrepi, ki jih je te dni sprejela zvezna ljudska skupščina, bodo razen konkretnih ukrepov, meril in drugih obveznosti — postavili v povsem nov položaj tudi posamezne komune in ne zgolj delovne organizacije.

Kljub temu, da je bil že sedanji gospodarski sistem usmerjen na racionalno gospodarjenje, na to, da so delovne organizacije blago same odločale o načinu in obliki prodaje svojih izdelkov in blaga, se je to načelo dostikrat izrodilo. Če pa že ne — ni prišlo do tiste veljave, ki jo ima.

Naj ne bo tokrat govora o objektivnih težavah zaradi tega! Teh težav je bilo dovolj in jih je še. Tudi v novih pogojih jih ne bo bržkone manjkalo! Raje se obrnimo k tistim subjektivnim težavam, s katerimi bomo morali ob vsestranski podpori prav tako pomesti, če bomo hoteli reči, da smo nove gospodarske ukrepe zavestno sprejeli ter dokazali, da smo jih voljni izpeljati do konca, v splošnem interesu občanov naše skupnosti.

Gre za — morda najbolj življive področje slehernega državljanja — trgovino. In za tisti odnos v njej: ponudba in povpraševanje.

Veliki industrijski mesni kombinat »Sijeme« iz Sesvetov pri Zagrebu se zadnje čase močno razvija. Svojo dejavnost je razširil tudi na gradnjo motelov in drugih svojih objektov srom po državi, s čimer koristno združuje vrsto dejavnosti v prid boljši preskrbi prebivalstva, turističnih krajev in tako naprej.

Njegove zgradbe je moč srečati povsod, razen v naši republikli. Res je sicer, da ima to podjetje pri nas nekaj majhnih aluminijastih paviljonov, toda kaj več ne!

LOKALNO IN ŠIRŠE

Če se malce pozanimas, lahko izveš — da se ta kombinat le s težavo prebija na trg naše republike.

V čem je vzrok? Posamezne občine — konkretno v Ljubljani (takih primerov pa je še tudi drugod) — le stežka in v »interesu« lokalnega gospodarstva ne dovoljujejo delovnim organizacijam iz drugih krajev, da bi gradila ali ustanovljala lastne prodajalne. V podjetju »Sijeme« pravilo, da so jim svetovali, naj prodajajo svoje izdelke preko velikega grosističnega podjetja in da nima smisla, da bi same gradilo svojo zgradbo.

Saj bodo potrošniki lahko tudi tam vse kupili, kar boste prodajali! — so jim dejali in kombinat je na to hočes nočes pristal.

Toda — kaj se dogaja! Cene njihovih izdelkov so seveda precej višje, kot bi bile sicer, tako vsaj zadržujejo, če bi prodajali v lastnih prostorih in brez posrednika. »Smetano« pobira zdaj drugi in ne proizvajalec!

To je morda le eden izmed primerov. Vzroki so — subjektivni. V miselnosti občinskih forumov, ki kdo ve v kakšnem interesu štijo in povsem protiboravno in protustavno »zapirajo« trg v prid lokalnim čustvom in gledanjem.

Taki miselnosti je zdaj v pogojih novega gospodarjenja odklenkalo! Ne le zaradi tega, ker bodo občine tudi morda drugače gledale na te stvari, marveč predvsem zaradi zaostrjenih pogojev gospodarjenja v samih delovnih organizacijah. Mnogo bolj kot doslej se bodo začele boriti za trg, za cene, za prodajo svojega blaga in podobno. Zato bo tudi njih pritisk precej večji kot je bil do nedavnega. Ne bodo se več zadovoljevale, če se bodo že odločile in pretehtale umestnost svojih gospodarskih korakov, s tem, da jim bo kdo dovolil ali ne prodajati v posameznem mestu, kraju in podobno.

Lokalizmi bo moralo odzvoniti. Kajti tudi občine se ne bodo pomisljale, če bodo ugotovile, da je neko podjetje, ki je bilo konkurenčno (pa naj ima v naslovu svoje firme tako ali tako ime), bolj sposobno zadošiti njihovim težavam in potrebam!

IZTOK AUSEC

Besede in dejanja

Pokojnine in otroški dodatki

Samo pokojnine in otroški dodatki bodo zagotovo zvišani in s tem bodo te kategorije dobie nadomestilo za zvišane življenjske stroške. Delavci in uslužbenci pa ne smejo računati na obvezno nadomestilo povečanih življenjskih stroškov in ustrezno zvišanje osebnih dohodkov. Priporočilo je samo orientacija, a kako se bodo znašle delovne organizacije — to je odvisno od njihovih materialnih možnosti.

Borba — 15. VII. 1965

Spori, terjatve in tožbe

Dejavnost gospodarskih sodišč osvetljuje podatki iz leta 1963, ko je bilo nad 477.000 gospodarskih sporov zaradi terjatev, ki so presežale 370 milijard. Samo sodne takse za te spore so znašale približno 11 milijard, zgube, nastale posredno zaradi taksnega vodenja sporov, pa je težko oceniti.

Delo — 20. VII. 1965

To jim ne sme biti v ponos

Na področju občine Kičevo so izvedli anketo in ugotovili, da je od skupno 3172 zaposlenih delavcev 290 nepismenih, a 1853 jih nima niti popolne štiriletne osnovne šole. Samo 1029 delavcev ima končano osemletno šolanje.

Borba — 19. VII. 1965

Kaj prinaša gospodarska reforma

Gospodarska reforma bo omogočila delovnim organizacijam svobodno razpolaganje z znatno večjimi stvarjenimi sredstvi, hkrati pa bo marsikateri naložila tudi mnogo težje pogoje poslovanja.

Delo — 20. VII. 1965

Namesto v tujino, več izmen

Po podatkih, ki so jih navedli na razširjeni seji republiškega sindikalnega sveta, dela v prvi izmeni Kovinske industrije Bosne in Hercegovine nad tri četrtine delavcev, v usnarski deset desetletij, v elektronski 81 od sto, a v tekstilni nad polovico delavcev. Samo z uvedbo druge in tretje izmene v teh gospodarskih panogah bi republika pridobila letno okoli 77 milijard dinarjev.

Politika — 16. VII. 1965

»Banka« socialnega zavarovanja

Samo nekaj primerov, ki pa morda niso najbolj izbrani: Socialno zavarovanje ima izredno velika sredstva: leta 1964 je imelo 973 milijard dinarjev; lani se je v obliki prispevka iz dohodka zaposlenih zilo v skladi 940 milijard, zavarovalcem pa so ob enem izplačali nekaj več kakor 600 milijard. Razlika je torej več kot 300 milijard. Se celo na koncu leta je ostalo neporabljenih 782 milijarde dinarjev. Ali pa, v rubriki »vzorna izplačila« je bilo leta 1964 vpisanih neverjetno število blizu 170 milijard dinarjev. Vprašati se je treba, ali je ločeno, da naj bo stopnja prispevka še nadalje tako visoka, ali pa bi bilo bolj upravičeno in bolj v skladu s sklepi VIII. kongresa, da se zmanjša in bi tako večja sredstva ostala na razpolago tistim, ki jih potrebujejo. Delovne organizacije in neposrednim proizvajalcem!

Komunist — 16. VII. 1965

Lepi uspehi, haska pa ni

Predstavnik »Lesonita« iz Hirske Bistrice je na posvetovanju v Postojni povečal med drugim tudi tole grenko resnico: »Produktivnost v našem podjetju je takšna, da jo lahko primerjamo s srednjeevropsko, rentabilnost pa ni. To je velika ovira za nagrajevanje. Proizvajalec ne pride do svojega zaslužka, saj smo izračunali, da samo 5 % cene izdelka odpade na osebne dohodke. Celotno nagrajevanje se nam zaradi taksnega položaja, podre.«

Delavska enotnost — 15. VII. 1965

Produktivnost daleč od osebnih dohodkov

Zelo nasel dvig osebnih dohodkov v delovnih organizacijah dobojskega okraja so prinesli še iz lanskega leta na letošnje. Podatki kažejo, da so osebni dohodki v prvih štirih mesecih letos, v primerjavi z lanskim letom, narasli za 44 odstotkov. V industriji znaša to zvišanje 53 odstotkov. V istem času se je produktivnost dela zvišala samo za 6 odstotkov, zaposlenost za 7 odstotkov in proizvodnja za 13 odstotkov.

Borba — 15. VII. 1965

Muzej NOV v Gornji Radgoni

V Gornji Radgoni so v počastitev dneva vstaje odprli v starem in zanimivem »meščanskem špitalu« muzej NOV, oddelek mariborskega muzeja NOV. Odprl ga je generalmajor Boris Čizmek-Bor; na slovesnosti ob otvoritvi je bil tudi podpredsednik GO SZDL dr. Joža Vilfan.

Bogato dokumentarno gradivo muzeja prikazuje slovensko narodnostno gibanje v Pomurju med in po prvi svetovni vojni, upore

slovenskih vojakov v Judenburgu, Murauu in Radgoni, napredno gibanje med obema vojnama, najboljše zbirka pa prikazuje prihod okupatorja in njegova nasilja ter organizacijo odpora. Poleg številnih fotografij o prihodu okupatorja v Radgono ter poslovnih pisem prvoborcev so v muzeju razstavili tudi orožje znanih borcev ter obleko in pribor interniranih domačinov.

Slovesnost ob otvoritvi muzeja NOB v Gornji Radgoni

DOPIŠNIKI NAM POROČAJO • DOPIŠNIKI NAM POROČAJO

V Grčiji vre... Demonstracije so vrstijo druga za drugo po spremembi vlade. Prejšnji teden v sredo pa so v Atenah dosegle visoko Demonstracije so vrstijo druga za drugo po spremembi vlade. Prejšnji teden v sredo pa so v Atenah dosegle visoko razglati demonstrante. Nastopila je celo z oklopnimi vozili. V spopadu je bilo ranjenih 91 demonstrantov in 23 policajev. Ubili so tudi nekega študenta. Policija je zaprla več sto ljudi. Pogreba ubitega študenta se je udeležilo nad 100.000 ljudi.

O čem se je posvetoval posebni ameriški poslanik Harriman v Moskvi s sovjetskimi voditelji, ni bilo mogoče doznati popolnoma zanesljivo. Harriman ni hotel dati nobene izjave, ko je minuli teden odpotoval iz Moskve v Bruselj. Njegova nadaljnja pot ga vodi še v Bonn, Rim, Beograd in London, preden se bo vrnil v Washington. Njegovemu poslanstvu pripisujejo velik pomen, čeprav baje ni mogoče pričakovati, da se bo ameriška politika glede Vietnama kaj spremenila.

Francija nadalje išče stikov s Kitajsko. Minuli teden se je mudil v Pekingu francoski prosvetni minister, znani pisatelj Andre Malraux. Sestal se je med drugim tudi s kitajskim zunanjim ministrom in se z njim pogovarjal kar tri ure.

Za nad 86 milijonov din podpor poplavlencem v Vojvodini je zbrala komisija za sprejemanje in razdeljevanje podpore. Dobil je od Rdečega križa, in sicer v denarju ter blagu. Precej podpora je prispelo iz tujine na naslov Rdečega križa.

Kanada dobro zalaga s pšenico tudi Kitajsko. Prodala ji je nad 6.300.000 stotov pšenice v vrednosti okrog 40 milijonov dolarjev. Od avgusta leta 1963, ko je Kitajska začela na debelo kupovati pšenico, je kupila v Kanadi že nad 50 milijonov stotov tega pridełka.

Se nikdar ni bila tako dobra letina sladkornega trsa na Kubi kakor letos v zadnjem desetletju. Zato so izdelali okrog 6 milijonov ton sladkorja. Toda sladkor se je zdaj na svetovnem trgu močno pocenil. Največ kubanskega sladkorja kupuje Sovjetska zveza, odkar Kubo bojkotirajo ZDA.

Generalna skupščina Združenih narodov se bo sestala na jubilejnem zasedanju. Letos je dvajsetletnica ustanovitve Združenih narodov, doslej v zgodovini človeštva najpomembnejše mednarodne organizacije. Naša država se skrbno pripravlja na zasedanje, ki bi naj bilo ne le slovesno, marveč bi naj na njem uredili najbolj pereče zadeve, ki odražajo o miru na svetu. Zasedanje se bo začelo jeseni.

Nesramnost, ki jo zmorejo le »bivši« nacisti, je bilo proslavljanje jubileja atentata na Hitlerja v zahodnem Berlinu. Dne 20. t. m. se je te »slovesnosti« udeležil zastopnik zahodnonemške vojske (Bundeswehra) general Cord von Hobbe. V Demokratični republiki Nemčiji so to ostro obsodili. Hobbe »je ostal do zad-

Zborovanje partizanskih minerjev v Tupelčah

V okviru praznovanj 20. obletnice osvoboditve so se na zborovanju 25. julija v vasi Tupelče pri Štanjelu na Krasu zbrali nekdanji partizanski minerji, ki so pripadali 4. bataljonu Kosovelove brigade oziroma Južnoprimoremke mu odredu in kasneje 3. četi inženirskega bataljona 30. divizije 9. korpusa NOV. Udeleženci so se spomnili številnih minerskih sabotažnih akcij ter drznih in smeilih partizanov, ki so dan za dnem, noč za nočjo, v skupinah po tri ali pet, povzročali veliko škodo in zmedo na najbolj občutljivem mestu sovražnikove vojske, v prometu in ostalih komunikacijah. Minerske enote so delovale na območju od Postojne proti Reki, Trstu, tja do Vidma in ovirale nemške transporte. Izvedle so preko 500 minersko-sabotažnih akcij na razne objekte in komunikacije. S. L.

Brezovica pri Šentjerneju

V okviru praznovanja dneva borca in vstaje slovenskega naroda je krajevna organizacija ZZZB NOV Šentjerneja pred nekaj dnevi priredila proslavo, na kateri so odkrili spominsko ploščo na stavbi, kjer je bila med vojno — v času od 15. oktobra 1942 do 8. septembra 1943 postojanka in mučilnica zloglasnega belogardističnega bataljona Milana Kranjca na Dol. Brezovici pri Šentjerneju. V tej postojanki so belogardisti strahotno mučili 177 domačinov. Med njimi je bil tudi slovenski pesnik Ivan Rob. V postojanki so belogardistični krvniki pobili 39 ljudi.

Nato je KO ZZZB NOV Šentjerneja razvila svoj prapor. Časno nalogo je opravil Jurij Levičnik, prvoborec, sedanjí poslanec, direktor IMV iz Novega mesta. Na proslavi so sodelovali godba na pihala iz Novega mesta, Šentjernejski oktet, otroški pevski zbor osnovne šole narodnega heroja Martina Kotarja in recitatorji.

V. F.

Strelec ZROP v dolini Drage

V okviru velikih svečanosti ob 20. obletnici osvoboditve in dneva borca v Begunjah so se na strelišču v znameniti dolini Drage pri grobiščih talcev pomerile strelske ekipe gorenjskih občinskih organizacij ZROP in streljanju z malokalibrsko puško. Čeprav se zaradi lokalnih proslav tekmovanja nista mogli udeležiti ekipe trčičel in Skofje Loke, je to srečanje predstavljalo nekakšno gorenjsko strelsko prvenstvo organizacij ZROP, ki je zahvaljujoč dobrim pripravam in organizaciji, popolnoma uspelo. Povabilu prirediteljev — občinskega odbora ZROP Radovljice — se je odzvalo 7 trčičelskih ekip iz Kamnika in Radovljice in po ena iz Kranja in Jesenice.

Prekrasno planinsko okolje in lepo vreme sicer ni privabilo veliko gledalcev, ki so se v teh prazničnih dnevih znašli v Begunjah, pa so se zelo ugodno vplivale in spodbujale sodržavne strelce na vsaj bolj trdo vratno borbo za vsako točko, da je do kraja vladala negotovost, kdo bo odnesel dragoceno trofej — pokal Občinskega odbora ZROP Radovljice. V konkurenciji posameznikov je nastopilo 21 strelcev. Najuspešnejši, ki je zaslužen za prejel pokal, je bil Franc Černe iz ekipe Kranja, ki je od 300 možnih dosegel 260 točk, kar predstavlja izreden rezultat. Drugo mesto si je z 220 točkami pridelal član ekipe Radovljice Tine Luznar, medtem ko je Rudi Bagari z 236 točkami zasedel odlično tretje mesto. Tako je med ekipami prvo mesto dobila ekipa I s 718 točkami pred krajcem s 678 in ekipa I s 622 točkami. Tudi zmagovalne ekipe so prejele v trajno last lepe spominske pokale in diplome.

Ob zaključku tega zanimivega srečanja so se predstavniki občinskih organizacij ZROP dogovorili, da bi to srečovanje dobilo tradicionalno obelježje. Priredili bi ga vsako leto za dan borca izmenoma v občinskih središčih vseh gorenjskih organizacij ZROP. Sklenili so, da bo naslednje leto za dan borca organizacija tekmovanja poverjena občinskemu odboru v Kamniku. JR

Spominska proslava v Vogljah

Krajevna organizacija ZZZB NOV Voglje je v okviru praznovanja praznika občine Senčur in 20. obletnice osvoboditve v nedeljo, 11. julija, na Prebačevem na novem gasilskem domu odkrila spominsko ploščo padlim borcem in žrtvam fašističnega nasilja iz vasi Prebačevo in Hrastje. Tako so se člani KO ZZZB NOV Voglje skromno oddolžili padlim borcem iz vseh štirih vasi s spominskimi ploščami in v Vogljah tudi s štirimi spominskimi obeležji. M. Z.

Slovenske Konjice

Občinsko združenje ZB NOV si s pomočjo občinske skupščine v Slovenskih Konjicah že vsa leta nazaj nenehno prizadeva, da bi svojim članom čimprej oskrbeli primerna družinska stanovanja. Tako jim je dosedaj uspelo rešiti že nekaj nad 40 najnujnejših primerov.

Trenutno imajo samo še štiri zelo nujne primere, ki pa bodo v kratkem zadovoljivo rešeni. Tudi za borce, ki si želijo postaviti svoje domove, je letos v znatni meri bolje poskrbljeno, ker je občinska skupščina dala pod zelo ugodnimi pogoji kar 38 milijonov dinarjev posojil, medtem ko je bilo lani za te namene določenih samo 10 milijonov dinarjev. Na območju občine je nekaj nad 1200 članov ZB, med njimi precej kmetov izpod Pohorja in drugod. F. Hovnik

POJASNILNO

Zaradi neresnične vsebine članka izpod peresa Elizabete Požlep iz Zidana mosta 11, objavljenega 22. junija 1965 v št. številki »TV-15« na 2. strani, pojasnjujemo: Na seji predsedstva organizacije ZB Zidani most z dne 8. junija je bila med predlaganimi kandidati za enkratno priznavalino tudi Elizabeta Požlep, na predlog predsednika organizacije. Na ponovni seji pa je predsedstvo izločilo štiri kandidate, zaradi kriterijev pri podeljevanju priznavalim, med njimi tudi Elizabeto Požlep, ki je namreč prejela okrog 70 tisočakov na mesec za preživljanje dveh družinskih članov. Priznavalina, katero je pred dvema letoma prejela tudi moja žena, je bila priznanje za 8. marec. Ta priznavalina je bila podeljena po drugačnih kriterijih in predlogih, ki niso bili izdelani v organizaciji ZB. Elizabeta Požlep je lahko prva priznana, da sem imel kot mitraljezovodnik in komandir čete jurišnega bataljona Kamniško-zasavskega odreda priložnost videti naporno delo bolničarjev, predvsem zato, ker sem bil sam dvakrat ranjen. V zadnjem odstavku omenja Elizabeto Požlep rablo zdravje. Vemo, da nihče izmed borcev ni kdo ve kako zdrav, pa tudi Požlepova je imela popolno zdravstveno zaščito tudi s strani organizacije. Ferdo Zupan, predsednik ZB Zidani most

POIZVEDBA

Sem borka NOV od 22. junija 1944. Bila sem v raznih enotah na Primorskem, Dolenjskem in nazadnje na Gorenjskem. Na Primorskem sem bila v 18. brigadi, kot kuharica, prav tako v starem trgu v Belci krajini in v Crnomlju. Za potrditev sodelovanja v NOV potrebujem naslove tovarišev, ki se me še spominjajo. Marija Marko Sentelj v Slov. Goricah 38 pošta Senčur

Svečanosti v Pomurju

Pred nekaj dnevi so v Pomurju v vasi Pečarovo odkrili spominsko ploščo trem tovarišem, ki so dali svoja mlada življenja na žrtvenik svobode: Jožefu Podlesku, Evgenju Zelku in Karlu Celcu.

Ploščo je odkrila predsednica občinskega odbora SZDL Murska

pravljalnega odbora Moščanci-Pečarovo in občinskega združenja borcev Murska Sobota dobro uspela. Sodelovale so vse družbenopolitične organizacije in pionirji. Velik delež so k svečanosti prispevali tudi vaščani.

Istega dne so na osnovni šoli v Moščancih odkrili spominsko

Sobota tovarišica Sida Podleskova. V svojem govoru je poudarila, da je bil Jože Podlesek pripadnik OF od leta 1941. Leta 1944 so ga madžarske oblasti aretirale v Moščancih, odpeljale v policijske zapore v Mursko Soboto, nato pa v Čakovce, kjer so ga obsodili na 8 let ječe. Umrl je v taborišču Buchenwald. Tudi Evgen Zelko je umrl v Buchenwaldu. Karlo Celc je pozneje umrl kot vojna žrtev. Prireditev je po zaslugi pri-

ploščo Bernardu Klanjščku, ki je v Moščancih deloval mnogo let kot zaveden slovenski učitelj. Njegov življenjski pot je orisal tovariš Kardoš iz Mačkovcev. Bernard Klanjšček je bil tudi prvi učitelj Miška Kranjca in mu vzbudil ljubezen za lepo slovensko besedo. Proslavi v Moščancih je pridal poseben poudarek lep kulturni program, ki so ga izvedli pionirji tamkajšnje šole. D. Podlesek

Spominska plošča na hiši, kjer je bila belogardistična mučilnica

Spominsko ploščo je odkril Jože Zemljan-Drežče. V govoru je poudaril, da se ne sme povrniti trpljenje, ki ga prinaša vsaka vojna.

Kaj naj storim prihodnje leto?

Preko združenja VVI občine Maribor-Tabor sem marca letos zaprosil za klimatsko zdravljenje v Strunjanu, za čas od 20. junija, ker imam takrat dopust. Sem 90-odstotni vojaški vojni invalid, vendar še honorarno delam s skrajšanim delovnim časom.

Po večkratnem trkanju na vrata združenja so mi zadržili, da bom odobritev za zdravljenje dobil pravčasno. Toda čas oddiha se je bližal, odgovora pa nisem dobil. Pač pa je moja žena, ki je članica ZB, dobila nakazilo za Valovine pri Pulju, kjer imajo mariborski borci svoj počitniški dom. Nakazilo za Valovine sem dobil zadnji dan in se na dopust nisem utegnil pripraviti.

Ogorčen sem nad tem, da mi združenje ni pravčasno sporočilo, ali mi je zdravljenje odobrilo ali odklonilo.

Lani sem pisal recepciji zdravilnice v Strunjanu; pripravljen sem bil plačati polni penziona za 10 dni. Svetovali so mi, naj prijavo vložim pri občinskem odboru ZVVI. Tako sem letos storil, vendar sem ostal na cedilu. Kaj naj storim prihodnje leto? Ivan Potrč

Dogodki tedna

njega trenutka zvest Hitlerju«, so pisali. Tik pred koncem vojne je ustanovil tako imenovano ljudsko grenadirsko divizijo iz starcev in otrok in 1. maja 1945 je dobil odlikovanje ter je napredoval v polkovnika.

Zaprli so glavnega urednika lista »Al Ahbar« Mustafa Amina v Kairu. Domnevali so, da se je list »Al Ahbar« pregrešil s pisanjem v škodo Združene arabske republike. Po drugih poročilih pa je Amin zapleten v vohunsko početje v službi ZDA.

Delež več oddelkov JLA pri obrambi pred povodnjami v Vojvodini in Srbiji je izredno velik. Minuli teden so objavili o tem podatke. Vojsaki so delali po dvanajst ur na dan, večših tudi po šestnajst do osemnajst. V dveh mesecih so prispevali okrog pet milijonov ur prostovoljnega, dragocenega dela. Dobra dva tedna je bilo pri utrđitvem in nevarnem delu nepretrgano zaposlenih 14.000 pripadnikov JLA.

Sovjetska zveza in LR Kitajska še frgjeta med seboj, čeprav ideološki spori vplivajo tudi na zunanjo trgovino. Dne 9. t. m. so se začela trgovinska pogajanja med zastopniki obeh držav za letošnje blagovno izmenjavo. Pogajanja so se uspešno končala prejšnje dni.

Iščejo bivšega Hitlerjevega oprodo Bormanna, ki bi naj nadomestil Hitlerja po »führerjevi« smrti. Se zmeraj ni jasno, ali je Bormann mrtev, kakor zatrjujejo predvsem tisti, ki bi radi zabrisali sled za hudodelcem, ali pa se skriva kje v Južni Ameriki, kjer so ga baje nekateri videli. Nedavno je začela policija v zahodnem Berlinu kopati na kraju, kjer sta baje dva nacistična ob koncu vojne zakopala Bormanna in nekega nacističnega oficirja.

Za najboljši načrt središča novega Skopja so ocenili delo japonskega podjetja Tange Tenzo. Razpisali so mednarodni natečaj, ki so se ga razen številnih domačih projektantov udeležili tudi mnogi tujci. Med domačimi predlogi je bil nagrajen le načrt sodelavcev zagrebškega urbanističnega inštituta Miševića in Venclerja. Po novem urbanističnem načrtu naj bi začeli graditi središče makedonskega glavnega mesta že letos.

TAM bo sodelovala v angleško motorno industrijo. V ta namen je nedavno obiskal mariborsko avtomobilsko tovarno zastopnik angleškega podjetja Ray Parkinson.

ZDA so se opravičile Franciji, da je neko ameriško vohunsko letalo letelo nad francoskimi napravami za jedrsko energijo. Francija je ostro protestirala, kaže, da ne zama.

Ob zakonitvi gospodarske reforme minulo soboto so bile določene za povprečno 23 % večje starostne, invalidske in družinske pokojnine z veljavnostjo od 1. avgusta. Otroški dodatek je poslej za 1200 din večji. Življenjski stroški so poslej zaradi podražitve nekaterih življenjskih potrebščin (moka, kruh, mleko, meso, premog itd.) za povprečno 24 % večji.

Elektrarno v Trnovem v Soški dolini bodo kljub vsemu zgradili, kakor je mogoče sklepati po obisku posebne skupine poslanev republiške skupščine, ki je imela nalogo, da vsestransko razište, kakšne posledice bi bile zaradi zajezitve Soče. V elektrarniškem jezeru se bo nabiralo po 300 milijonov kubičnih metrov vode.

Prvi avtomobil domače izdelave znamke »Prinz« NSU bodo letos prišli na trg. Tovarna »Tito« v Vogošću pri Sarajevu bo montirala do konca leta 420 avtomobilov, ki jih izdeluje po licenci tvrdke NSU. Napovedujejo, da bodo prihodnje leto poslali na trg že 1200 »Prinzev«.

Poseben prispevek na investicije v pomoč poplavlencem določa osnutek zakona, ki ga je minuli četrtek sprejel zvezni izvršni svet. Predlagajo, naj bi prispevek znašal 2,5 % na vsako investicijsko vsoto v drugem letošnjem polletju. Izvzete pa so investicije, namenjene za odpravljanje škode zaradi povodnji in investicijska sredstva krajevnega samoprispevka.

Ob tabornem ognju

»Delo« je 12. aprila letos priobčilo odlomek iz knjige Petra Brajoviča »Zadnji boji četrte operativne cone«. V tem sestavku iz knjige, ki jo bo izdal zavod »Borec«, sem bral, da je v sestavo Bračičeve brigade prišel Kokrški odred kot četrti bataljon. Brigada je zavzela Borovlje in v njih vodila težke borbe s kvistinskimi enotami, ki so se pomikale prek Ljubelja proti Borovljam.

V odlomku v »Delu« pa ni bil omenjen Vzhodnokoroški odred, ki je isti dan po osvoboditvi Borovelj vkorakal v mesto. Njegove enote so pri dravskem mostu takoj pričele razoroževati sovražnika, predvsem ustaše. Kot intendant odreda sem imel nalogo v osnovni šoli v Borovljah organizirati prevzem vojnega, zaplenjenega materiala. Zaplenili smo tudi več arhivskega gradiva.

Z napadom sovražnika so se prede dum-dum krogle zarile v šolsko zidovje in sadno drevje ob šoli. Šolo je zadelo tudi topovska krogla. Vnel se je krvav spopad, v katerem je sodeloval VKO, predvsem pa precej močna in dobro oborožena četa Avstrijcev, ki je bila v sestavi tega odreda. Kljub sovražnikovi premoči

so se naši borci še enkrat zelo hrabro borili. V tem boju je bilo med našimi mnogo več žrtev, kakor jih navaja Brajovič. Spominjam se, da smo takrat govorili o 56 padlih borcih; največ žrtev je imela avstrijska četa.

Zaradi prevelike sovražnikove premoči smo se umaknili proti Galiciji in od tam v Celovec. V Celovcu je komanda Celovškega vojnega področja imenovala komando mesta Borovlje, v katero sem bil imenovan kot intendant. Čez nekaj dni smo se vrnili v Borovlje. Ob našem prihodu v mesto je tam že bila angleška vojska. Napotil sem se najprej v šolo, da bi videl, kaj je z vojaškim materialom, katerega ob umiku nismo imeli časa evakuirati. Šolski prostori so bili popolnoma prazni. Banda je vse odpeljala. Pozneje sem slišal, da je bil napad na naše enote rezultat tajnega dogovora med predstavniki zavezniške vojske (Angleži) in zastopniki kvistingov. Angleže sem videl na predvečer napada, ko so se z jeopom pripeljali v Borovlje iz smeri Galicije. Namen dogovora je baje bil, našo vojsko izriniti iz mesta, tako da bi Angleži zasedli mesto, ko ne bi imelo gospodarja. To jim je tudi popolnoma uspelo. Pozneje smo bili nekaj časa zopet dvojni gospodarji tega mesta.

In še nekaj o maršu VKO na Koroško. Pred 9. majem se je VKO zadrževal pri kmetu Mecceniku nad Solčavo, kjer je dobil depešo štaba 4. operativne cone, naj takoj krene na pot proti Celovcu. Odšli smo proti kmetu Pauliču, na avstrijski strani,

kjer je bila nemška postojanka. Še predno smo prišli do tega kmeta, je štab odreda poslal postojanki ultimatum, naj se takoj vda, ker je vojne konec. Ko smo prišli do postojanke, je že bila prazna, pač pa smo v dolini videli Nemce, ki so bežali proti Zelezni Kapli.

Po krajšem počitku smo dobro razpoloženi krenili proti Selam. Ko smo se bližali Zg. Selam, je nemška posadka v paničnem begu zapustila tamkajšnje postojanko. 120 pruskih vojakov in žandarjev iz postojanke v Sp. Selah se ni predalo brez borbe. Dogovorili smo se za pogajanja. Nemci so prepustili postojanko z vso oborožitvijo, mi pa smo jim omogočili prost odhod v Borovlje, kjer so takrat še bili Nemci. To je bila edina rešitev, kajti močujo utrjene postojanke na hribu ne bi mogli zavzeti.

Po odhodu Nemcev smo se dobro oborožili z lahkim orožjem, težkega pa zakopali v bližini Sel, kjer je verjetno še danes. Iz Sel smo krenili proti Rožni dolini in nato proti Borovljam. Koroški Slovenci so nas pozdravljali, nepopisno veselji. K cesti so nosili kruha, jabolčnika, dekleta so se pomejala med borce. Kamioni naše vojske so nas prepeljali v osvobojene Borovlje.

Tako je tudi Vzhodnokoroški odred prispeval svoj delež v okviru četrte operativne cone pri dokončnem očiščenju Koroške. Filip Mlinar

ŠIROKO ZASTAVLJENO DELO

Združenje borcev NOV občine Nova Gorica je letos v maju in juniju preosnovalo svoje komisije ter pozivilo njihovo dejavnost. V okviru združenja sedaj delujejo komisija, ki skrbi za otroke padlih in po vojni umrlih borcev NOV, komisija za stanovanjska vprašanja borcev in invalidov NOV, komisija, ki skrbi za borce in invalide NOV, komisija za priznanje posebne delovne dobe, komisija za izdelavo invalidskih mnenj, komisija za tradicije NOB ter sekcija za interniranje.

Za otroke padlih je skrbela posebna komisija, ki je v zadnjih 5 letih opravila veliko in odgovorno delo. Toda sedaj je le še 30 takih otrok, ki bodo letos končali šolanje. Od teh jih 10 zaključuje fakultetni študij, 8 višje šole, drugi pa srednje-tehnične, oz. obrtne šole. 21. julija letos je ZB občine priredila za vseh 30 lep sprejem v hotelu v Novi Gorici, kjer so se pomenili o možnostih in težavah pri vstopu v samostojno življenje.

V prihodnje bo ta komisija skrbel za otroke umrlih borcev. Računajo, da bi bilo treba poskrbeti za kakih 170-200 takih otrok. Zagotoviti jim bo treba ustrezno strokovnost in izobrazbo, kakor tudi pravilno zaposlitev. Marsikomu bo treba pomagati tudi do potrebne štipendije.

Pri reševanju stanovanjskih zadev borcev je lani združenju uspelo zagotoviti 108 milijonov, s katerimi je bilo kupljenih 30 stanovanj za družine borcev v Novi Gorici. Letos je zagotovljenih le 60 milijonov. S tem denarjem bodo kupili za člane združenja: 10 garsonjer in 4 večja stanovanja. Imajo pa še 46 takih, ki bi jih bilo potrebno v najkrajšem času oskrbeti s stanovanji.

Predložen je tudi 222 vlog za kredite za popravila kmečkih hiš na podeželju. V ta namen je potrebnih 111 milijonov dinarjev. Letos bo nakazana le določena vsota pod ugodnimi pogoji in sicer: 1-odstotna obrestna mera z odplačilnim rokom do 15 let.

Za člane združenja, ki so zaposleni v raznih delovnih organizacijah, bo skrbel posebna komisija, ki so jo pred kratkim ustanovili in ki se je že lotila svojega dela. V sodelovanju z aktivni združenj v podjetjih, ki jih je v občini že 15, bo lahko rešila marsikateri problem, ki ga doslej v okviru samega podjetja ni bilo mogoče posebej uspešno urediti. V zvezi z novim temeljnim zakonom o delovnih razmerjih je združenje poslalo podjetjem in ustanovam priporočilo, v katerem se zavzema za to, naj bi noben član združenja ne imel manj dopusta, kakor ga je že imel doslej. Še prav poseben pomen dobiva delo te komisije prav sedaj, ko se uvajajo novi ekonomski ukrepi.

Izredno pomembno in obsežno je delo na priznavanju posebne delovne dobe. V zadnjih nekaj letih se je število vlog za priznanje posebne delovne dobe močno povečalo. Komisija je leta 1963 rešila 775 vlog, leta 1964 pa kar 920, letos jih je v reševanju še nekaj nad 500.

Temu delu pa se je letos priključilo še novo delo v zvezi z zakonom o kmečkem zavarovanju. Tako ima komisija, ki je povečana od 5 na 9 članov, polne roke dela.

Zmogla ga bo predvsem s pomočjo in sodelovanjem krajevnih organizacij, ki ji bodo morale ekspeditivno posredovati zahtevane podatke in mnenja.

Negovanje tradicij NOB in prenašanje le-teh na mlajši rod se je v naši občini že močno uveljavilo. Zbrani so podatki o grobiščih, spomenikih in ploščah na vsem terenu občine. Prav tako je zbranega že precej gradiva o enotah, ki so se tu zadrževale v času NOB.

Vse te podatke je združenje zbralo pod strokovnim vodstvom Zavoda za spomeniško varstvo ter v sodelovanju s šolsko mladino in s študenti zgodovinskega oddelka ljubljanske univerze.

Druga smer te aktivnosti je prenašanje tradicij NOB na mlajši rod. Ne mine praznovanje novogoriškega občinskega praznika, ki sovpada s pričetkom šolskega leta, da v to ne bi bila vključena velika večina šolske mladine. Tudi v decembru poslušala mladina razna predavanja in piše spomine, o JLA in NOB ter obiskuje naše granicarje vzdolž vse državne meje. K tej aktivnosti so prispevale tudi: »Kurirčkova pošta«, Titova štafeta in lokalne štafete v maju.

Zgodovinska dejavnost NOB Slovenije

(Nadaljevanje s 1. strani)

voljiv celoten opis zgodovine NOB in revolucije.

Založniški odbor si prizadeva, da bi v programih vseh slovenskih založb bilo zastopano kar največ leposlovja, spominskih in zgodovinskih del s tematiko revolucije. Mimo tega odbora obstaja še odbor za mladinsko književnost in mladinski tisk. V pristojnost le-tega sodi ves tisk, ki je namenjen mladini, pa tudi zelo razvita dejavnost pionirskega doma ter vse oblike pripovedovanja in seznanjanja otrok z NOB. Omeniti je pri tem treba še odbor za dnevni in periodični tisk, ki spremlja količino in kakovost člankov, dopisov in vesti iz problematike NOB.

Prvi konkretni uspeh glasbenega odbora je v tem, da je v stiku z vsemi pomembnimi ustanovami in društvi posredoval, da je »Partizanski invalidski pevski zbor« podprl pevski zbor »Partizan« v Mariboru s tem, da mu je odstopil del svojega notnega materiala. Posredoval je tudi pri imenovanju pevskega zbora Lipa iz Ajdovščine v pevski zbor »Srečo Kosovel«, ki bo pod novim imenom nadaljeval s tradicijo tega slavnega partizanskega zbora.

Sklenil je tudi izdati vse zbrovske vokalne in instrumentalne skladbe, ki so nastale med NOB, sodelovati pri sestavi bibliografije vseh skladb na temo revolucije in razpisati natečaj za zbrovske skladbe in skladbe za šolski pouk na isto temo.

Med najmarljivejše sodi vsekakor likovni odbor, ki je 2. julija letos priredil v Zagorju razstavo 38 eksponatov partizanske grafike. To razstavo nameravajo prenesti še v Novo Gorico in Črnomelj. Ta odbor pripravlja tudi zbornik likovnih spomenikov

Ob letošnji 20-letnici osvoboditve in pa v zvezi s proslavo prekmorskih enot je bila po šolah izvedena zanimiva in obsežna akcija, pisanje spominov iz NOB po pripovedovanju udeležencev, npr. staršev, sorodnikov, znancev itd. Te akcije se je udeležilo 10 osnovnih šol. Nad 500 spisov je bilo napisanih. 122 so jih poslali v ocenitev posebni komisiji, ki jih je nagradila s knjižnimi in drugimi nagradami v skupni vrednosti 50.000 din.

Sekcija za interniranje ima doslej od vseh navedenih komisij še najmanj obdelano področje svojega dela. Po zbranih podatkih je na terenu te občine bilo nad 5000 ljudi interniranih, odgnanih v vojno ujetništvo, konfiniranih, na prisilnem delu in podobno. Sele s točnim imenskim seznamom bo mogoče ugotovljati, v kakšnih razmerah ti ljudje živijo in kakšna pomoč bi jim bila potrebna.

Združenje borcev občine Nova Gorica je storilo kar je največ moglo, da bi rešilo neštete probleme svojih članov. Veliko jih je doslej že tudi rešilo in to je vsekakor viden rezultat prizadevanj, dela in uspehov v korist borcev članov združenja v novogoriški občini.

C. Z.

NOB, zbral bo pa tudi gradivo za zbornik zgodovinskih spomenikov (tiskarn, baz, bolnišnic itd.)

Filmski odbor ima v programu spodbudo za snemanje desetih dokumentarnih filmov na temo revolucije. Doslej sta bila po prizadevanju tega odbora posneta dva in to »Pesem borb in zmag« in »Prekomorci«.

Med naloge odbora za športne prireditve sodi spodbujanje in spremljanje športnih prireditev v proslavo spominskih dni in skrb, da bi šolski športni dnevi bili namenjeni obiskom krajev, pomembnih iz NOB.

Svoje delo je tudi že začel odbor za poimenovanje, ki beleži vsa poimenovanja po borcih, enotah in dogodkih iz NOB.

Odbor za partizanske, pohode mladine je doslej priredil že dva pohoda in sodeloval pri množičnem srečanju pionirjev z borci na Muljavi. Uspešno je tudi sodelovanje tega odbora s svetom tabornikov.

Program dela komisije za razvijanje tradicij NOB je res obsežen, delo odborov pomembno in odgovorno, toda dosedaj doseženi uspehi kažejo, da je pravilno zastavljeno, kar dopušča domnevo, da bo tudi v celoti izvedeno.

V. M.

Predvojaška vzgoja v Hrastniku

Sončnega julijskega jutra so pripadniki predvojaške vzgoje iz Hrastnika krenili na pot. Razdelili so se v dve skupini, skupini modrih in rdečih. Slednji so imeli nalogo priti do kočice na Kalu nad Hrastnikom, mimo Katarine in Vrharija; na poti so uspešno premagovali sovražnika - modre, in uspešno opravili nalogo. Nato je enota ob spomeniku padlim v NOV pri Vrhariju prisluhnila tovarišema prvoborcema, ki sta se bila odzvala povabilu mladincev. Na Kalu so mladinci še enkrat izvedli taktično vajo, tokrat ponoči. Prespali so v osnovni šoli na Kalu. Naslednjega dne so mladinci izvršili še več taktičnih vaj, popoldne pa sta jim o partizanskih akcijah pripovedovala tovariša Maks Jakopič in Ludvik Milinarič.

Tretji dan se mladinci prebili na Smohorju in v Rečici pri Laškem. Zopet so se spoznavali s partizanskim življenjem in izvedli več nalog. Prenočili so v Rečici in tamkajšnjim pripadnikom PV »vrnili« lanskoletni napad. Hrastniški mladinci so ugotovili, da je »premično« taborjenje zelo primerna oblika izobraževanja in vzgoje pripadnikov PV, ker se morajo udeleženci takega taborjenja seznaniti s položajem na terenu, mnogo pa zvedo o dogodkih iz NOB na mestih, kjer izvajajo svoje akcije.

D. Milinovič

PARTIZANSKA ZAKLADNICA

Obisk v deželi onstran Karavank

NADALJEVANJE

Precej dolga in zanimiva je zgodba, kako je iskal partizane po praznih bunkerjih, po zasneženih hribih. Potem so partizani le prišli in Cankar je ostal pri njih za kurirja. Poleg svojega rednega dela so večkrat napadli vojake, včasih je počil kakega gamsa, da so imeli sveže meso. Za novo leto so imeli celo miting, toda takrat se je nekam slabo počutil. Čez nekaj ur je zvedel, da mu je ravno tisti čas umrla mati.

Da je pri partizanih, so nacisti zvedeli šele kakih 14 dni pred koncem, ko je Cankarja izdal nekdo, ki ga je poznal in videl. Grozilo so ženi, da jo bodo zaprli, pa ni bilo več časa. Prej je veljalo, da je Cankar izginil med bombardiranjem Beljaka, ki je bilo takoj zatem ko je izginil. Po vojni je našel na orožniški postaji tiraloč s svojim imenom.

Ko sem ga vprašal, česa se najbolj spominja, je rekel: »Soborca Milana Primožiča. Zadnje dni vojne smo bili na Golici in ko sva šla skupaj, sem Milanu omenil, kako v dolini že cvetijo češnje. Milan je pogledal in rekel, »Krasno«, takrat pa so po naju udarili rafali nemške zasede. Jaz sem bežal v eno smer, Milan v drugo. Njegove kosti smo našli šele čez eno leto.«

Ko je Cankar omenil Mikla, ni pozabil povedati, da je to tisti Mikl, ki živi v hiši, kjer je po ustnem izročilu živel Miklova Zala. Ze stotletja je Mi-

V Trnju pod Karavankami živi Magdalena Olipic, vdova po znanem koroškem partizanu Urhu

zadnje tudi sama odšla skupaj z možem v hosto.

»Česa se najbolj spominjate?« sem jo vprašal.

Povedala je, kako so jo nacisti zajeli. Ležala je v bunkerju, okoli je ležal globok sneg, ona pa bolna. Sin je bil pri njej in ko je stopil na plan, je zaropotal. Sin je ušel, njo pa so ujeli boso in v sami kombi- neži. Potem so jo zaslivali po več ur skupaj, tepla je niso, ker so se zavzeli zanjo sosedje. Najprej so jo imeli v Borovljah,

Prebrisan fant, kakršen je bil Peter, je napravil dosti škode. Kradel je kruh za partizane, kradel municijo in bombe, nekoč pa je s sladkorjem onespobil nemško motorizacijo. Dal ga je v bencin in vozila so obtičala. Nekoč je hotel ukrasti iz avtomobila pištolo, pa so ga zasačili. Izgovoril se je, da jo je hotel samo pogledati, toda začeli so ga opazovati. Nazadnje je zaslučil, da ga bodo aretirali. Policisti so poslali dva moža, da bi delala v pekarni, ženske so sporočile o aretacijah, ki jih pripravljajo. Peter in njegov tovariš sta v testo nasula soli, kar je je šlo, v mešalec testa vrgla železen drog in jo popihala.

Potem je bil v štabu 5. reletnega sektorja, dokler ni bil ranjen. Po izpustu iz bolnišnice je bil v mladinskem bataljonu v Radovljici in Nišu. Zaradi poškodovane noge ga niso vzeli v oficersko šolo, zato se je demobiliziral in se nastanil v invalidskem domu v Trnovem. Končal je najprej nižjo, nato pa srednjo gozdarsko šolo ter se 1952 vrnil na Koroško. Zdaj je nakupovalec lesa za tovarno celuloze v Reberci.

Znanega partizana Janeza Wuteja-Luca smo našli v Vese-lah. Pravkar je imel opravke okoli živine v hlevu. Povedali so mi, da je Wute kmet, ki je opustil stari naravni način proizvodnje. Redi samo še govejo živino in posadi nekaj malega krompirja za domačo uporabo. Razen tega si pomaga še z izdajanjem sob tujcem.

Tudi nekdanji partizan Luc ima za seboj zanimivo življenjsko zgodbo. Mobiliziran v nemško vojsko je služil pri letalstvu kot pomožni delavec. Aprila 1944 je prišel iz Francije na dopust do Celovca. Domači so mu priskrbeli civilno obleko in odšel je k partizanom. V Solčavi jim je angleški major pregledal vojaške knjižice, nakar je bil 2 meseca v Vzhodno-koroškem bataljonu. Potem je prišel tovariš Ribičič, ki je zbiral prostovoljce za odhod na levi breg Drave, na Svinjo planino. Nastala je »Bojeva četa«, ki je štela 13 borcev. Dne 24. junija 1944 so se z gumijastim čolnom prepeljali čez Dravo. V četi je bil intendant. To je bila izbrana enota, živi so ostali samo trije. Med njimi je bil ukrajinec Ivan Pampuška iz Kijeva, ki še zdaj piše Lucu ganljiva pisma. V začetku so bili v četi sami Slovenci, pozneje pa je bilo v njej kar sedem narodnosti: Slovenci, Avstrijci, Poljaki, Rusi, Italijani, Francozi in Angleži. Na južnem pobočju Svinje planine žive še Slovenci, drugje pa so vsepovsod Avstrijci.

Peter Kuhar iz Zelezne Kaple je odšel k partizanom star komaj petnajst let

Po ustnem izročilu je v tej hiši živel Miklova Zala. To je trdna in zavedna koroška domačija

klov rod v hiši, le s krajšim presledkom so bili drugi gospodarji, potem pa so se Mikl spet vrnili. Odsli smo tja.

Velika kmečka hiša v opoldanski pripelki, po dvorigu polno slame, voz in drugega orodja. Sin že vozi traktor in pomaga očetu pri delu. Hči Zala je v Celovcu, odlična učenka 6. razreda slovenske gimnazije. Vsega skupaj je pri hiši sedem otrok. Gospodar je vnet lovec, član slovenskega kluba prijateljev lova. Pogovor je stekel in čeprav je neusmiljeno tekkel čas, ni usahnil. Spomini na zadnjo vojno, ko tudi Miklova ni stala ob strani...

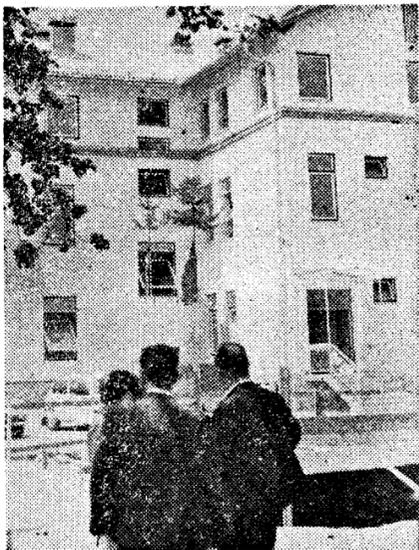
V Trnju, v majhni hišici, ob robu gozda pod Karavankami, živi Magdalena Olipic, Lani ji je umrl mož, Urh-Peter, aprila 1945 pa ji je padel edini sin nad Borovljami. V njihovo hišo je prvi prišel Verdnic, ki je poznal že od prej njenega moža, saj je bil ta član KP Avstrije že od leta 1929. Tudi ona mu je stala ob strani, med vojno sodelovala s partizani in na-

nazadnje pa v Celovcu, kjer je dočkala konec vojne. Nekaj časa so ji prikrivali žalostno vest o sinovi smrti.

V Zelezni Kapli smo obiskali organizacijskega sekretarja glavnega odbora Zveze koroških partizanov, člana upravnega odbora Zveze slovenskih organizacij, nadzornega odbora Zveze slovenskih zadrug, upravnega odbora hranilnice, pevca in lovca Petra Kuharja. Ležal je v postelji. Kot partizan je bil v Mariboru ranjen v nogo in je zdaj 50-odstotni invalid. Nedavno se je pri delu pretegnil in premaknil vretenca v križu.

Vsa Kuharjeva družina je sodelovala v NOB, tudi ženin oče je padel kot partizan. Sam pa je odšel k partizanom iz Zelezne Kaple, ko mu je bilo komaj 15 let.

Zanimivo je poslušati Petra, ko pripoveduje, kako je 19. julija 1944 odšel. Bil je pekovski vajenec, pekli so kruh za več policijskih postojank v okolici.

V Zabnici pri Kranju so najlepše proslavili dan vstaje. Tam so v spomin na začetke revolucionarnega vrenja na slovenskih tleh ter kot spomenik padlim partizanom na tamkajšnjem območju odprli moderno osnovno šolo, ki bo nedvomno postala žarišče splošnega ljudskega izobraževanja

V novi trgovski hiši

noma

v Ljubljani, Titova cesta

Non-stop od 7.30 do 20. ure

6 prodajnih etaž

10.000 artiklov

za dom, družino, gospodinjstvo, šport, rekreacijo itd.

Obročno odplačevanje.

20% popust pri nakupu s tujo valuto.

Dostava na dom.

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

● Novo ameriško orožje za protigverilsko vojno

V ameriškem vojaškem proračunu za leto 1965 so predvideli 103 milijone dolarjev za raziskovalna dela in izpopolnjevanje najrazličnejšega orožja, ki bi ustrezalo zahtevam gverilskega vojskovanja. To je desetkrat več, kot pa so v te namene uporabljali še pred nekaj leti.

Eno izmed takih orožij so tudi majhni minometi, ki jih pritrjuje ob straneh vojaških vozil, da bi lahko z njimi, če bi kolona padla v nasprotnikovo zasedo, izstrelili točo min in tako že v prvem hipu povsem onemogočili zasedo.

Preizkušajo tudi poseben detektor, s katerim bo moč odkrivati nasprotnikove zasede, z drugim, še manjšim detektorjem pa celo posamezne gverilce.

V zaključnem obdobju preizkušanja je tudi individualno orožje za posebne namene »SPIW«, ki namesto krogl meče strelce. Menijo, da bodo

Vojaške zanimivosti

s tem orožjem oborožene zračnodesantne in specialne enote. »SPIW« pa bodo lahko uporabljali tudi za izstreljevanje tromblonov.

Preizkušajo pa še »dvojni naboj«, s katerim bo cilj lažje zadeti kot pa z enojnim. Gre za to, da bosta pri streljanju s puško prileteli iz cevi dve kroglji, izmed katerih bi ena imela malenkostno odklonitev, s tem pa bo verjetnost zadetka precej večja.

● Francoska protitankovska raketa »ACRA«

Francozi že tri leta pripravljajo novo protitankovsko raketo »ACRA«, v katero bo vgrajen sistem za avtomatsko usmerjanje. Izstreljevali jo bodo iz posebnih cevi. Raketa bo letela s hitrostjo 500 metrov na sekundo, njen najmanjši doseg bo znašal 400, največji pa 3.050 metrov.

Raketo bodo usmerjali na cilj s pomočjo infra rdečega snopa, razen tega pa bo imela tudi posebno infra rdečo napravo za samousmerjanje. Poročajo, da bo nova raketa postala sestavni del oborožitve 30-tonske tanka.

● Raketni metalec za kemijsko orožje

V Fo.t Lewisu (ZDA) so javnosti pokazali nov raketni metalec »M91« za kemijsko orožje. Namenjen je za trosežje toksičnih kemikalij po večjih površinah.

Raketo, ki ima kal. 115 milimetrov, lahko izstrele s tal ali pa z 2,5-tonskega vozila. Vsak metalec »M91« ima po 45 kemijskih min, ki jih lahko izstrelijo posamič ali pa v salvah po devet raket skupaj. Vsakemu divizionu, namenjenemu za neposredno podporo pehote, bodo dodali po tri take metalece.

● Najnovejša naprava za nočno opazovanje

Ameriška armada je dobila novo napravo, ki omogoča opazovanje in streljanje tudi ponoči. Imenuje se intenzifikator slike. Naprava ne potrebuje nobenega umetnega izvora svetlobe, kot je to primer pri infra rdečih napravah za nočno opazovanje, temveč šibko svetlobo, ki jo izžarevajo zvezde in mesec in ki se odbija od oblakov, tako pojača, da je moč s tem aparatom videti tudi ponoči.

Na tej osnovi bodo za potrebe vojaških enot izdelali tri vrste naprav:

— napravo, ki bo težka manj kot tri kilograme in ki jo bodo lahko pritrjili na standardno vojaško puško,

— napravo za mitraljeze in breztrzajne topove, ki bo težka manj kot deset kilogramov in

— napravo, težko kakih 20 kilogramov, ki bo pritrjena na posebnem podstavku, namenjena pa bo za opazovanje bojišča.

Te naprave bodo najprej izdelovali za pehotno oborožitev, tanke, transporterje, opazovanje bojišča in artilerijsko opazovanje, kasneje pa se bodo lotili še novih aparatov, ki jih bodo lahko pritrjili kar na čelade ali pa bodo imeli obliko daljnogleda.

Novo napravo lahko povežejo tudi s televizijsko katodno elektronsko tehniko. V tem primeru je aparat pritrjen na letalu ali kje drugod, komandant pa lahko ponoči opazuje precejšen sektor terena.

VOJNA NA TIHEM OCEANU

UNIČEN JE JAPONSKIH OKLOPNIC

Že 1934. leta je poveljstvu japonske vojne mornarice prišlo na misel, da bi se lotilo izgradnje ogromnih oklopnih, kakršnih dotlej še niso poznali. Pripravljalnih del so se takoj lotili; to pa so delali tako skrivnostno, da še danes nihče ne ve za dan, ko se je vse to začelo. Zanimivo je, da celo japonski admirali niso vedeli za kaliber topov na teh ladjah niti za njihovo hitrost. V uradni administraciji je zaslediti le podatke »o topovih kalibra 406 mm, poseben model«.

Sedaj imamo že nekaj časa več podatkov. Vsaka od teh dveh oklopnih je imela po 72.000 ton, oborožena pa je bila z devetimi topovi kal. 406 mm. Na ladjah so bili trije topniški stolpi: dva spredaj, eden pa zadaj. V vsakega so vgradili po tri topove. Razen tega pa je bilo na vsaki od teh dveh oklopnih še po dvanajst topov kal. 150 mm in 24 protiletalskih topov kal. 127 mm. To pa še ni bilo vse: razen protiletalskih topov je vsaka oklopna bila oborožena še s 132 protiletalskimi mitraljezi kal. 25 mm. Največja hitrost, ki jo je oklopna lahko dosegla, je znašala kakih petdeset kilometrov na uro.

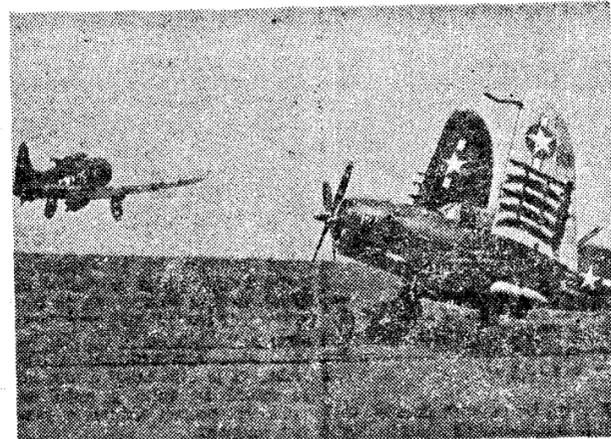
Oklopnici sta se imenovali »Musashi« in »Yamato«. Musashi je provinca, v kateri leži tudi Tokio, »Yamato« pa pomeni »Dežela bogov«.

Ti dve ladji sta bili največji ponos cesarske vojne mornarice. Splovili so ju v začetku 1942. leta, udeležili pa sta se tudi prve pomorske bitke pri Filipinih (junija 1944. leta). Takrat so Japonci

doživeli hud poraz, saj so izgubili tri letalonosilke in 360 letal s piloti vred. S tem porazom je bilo tudi konec njihovega upanja, da jim bo uspelo premagati mogočno ameriško vojno mornarico.

OPERACIJA »SHO«

Dvajsetega oktobra 1944. leta so se amfibijske sile generala

Na krovu neke ameriške letalonosilke na Tihem oceanu med drugo svetovno vojno

Mac Arthurja izkrcala na otoku Leyte, ki je sestavni del Filipinov. Ameriški načrt je bil osvoboditev vsega filipinskega otočja in tako onemogočiti Japoncem, da bi še nadalje izkoriščali otok Borneo kot izvor hrane in goriva.

Tedaj, ko so se Američani izkrcali na otoku Leyte, se je večji del japonskega ladjevja zadrževal v zalivu Lingga pri Singapurju, letalonosilke pa so bile na Japonskem na popravilu. Sicer pa Japonci takrat že niso več imeli sodobnih letal in izkušenih pilotov, saj so jih bili v glavnem izgubili v prvi filipinski bitki.

padle Američane na Leytu iz dveh smeri: manjša skupina ladij naj bi krenila skozi ožino Surigao, večja pa skozi ožino San Bernardino. Operacija je dobila naziv »Sho« — zmaga.

KONEC OKLOPNICE

»MUSASHI«

»Musashi« in »Yamato« sta pluli v drugi skupini, ki ji je poveljeval admiral Kurita. Ameriška letala, ki so patrolirala nad ožino San Bernardino, so kaj kmalu opazila približevanje japonskega ladjevja. To je bilo uri kasneje je prišlo do prvega zračnega napada. Najprej so pikirala torpedna letala. Zadeti sta bili, vsaka s po enim torpedom, oklopnica »Musashi« in križarka »Myoko«. Med drugim napadom, ki je trajal vse do popoldne, je »Musashi« prejela še dva torpeda 24. oktobra ob osmih zjutraj. Dve da in dve bombi, zaradi česar je morala zmanjšati hitrost. Še huje je bilo med tretjim napadom, ko so na »Musashi« padle štiri bombe in trije torpedi. Sprednji del ladje se je začel potapljati, ladja pa je zmogla le še dvaindvajset kilometrov na uro. Admiral Kurita ni vedel storiti drugega, ko da jo v spremstvu križarke »Tone« pošlje nazaj v zaliv Coron.

Do četrtega napada je prišlo ob pol treh popoldne. Tokrat »Musashi« ni pretopela nobene nove škode, zadeta pa je bila »Yamato« z eno bombo, križarka »Nagato« pa z dvema. Peti napad pa je bil za »Musashi« usoden: zadeti so ga spet štirje

torpedi in deset bomb. Voda je vdrala čez krov, plula pa je lahko le še s hitrostjo kakih 10 kilometrov na uro. Njen poveljnik je kmalu uvidel, da ji ni rešitve, in je moštvo velel zapustiti ladjo. To je bilo ob 7.20 zvečer, petnajst minut kasneje pa se je ladja že prevrnila na bok in se potopila. Za seboj je potegnila 39 oficirjev in 984 mornarjev. Številčno stanje posadke je pred napadom znašalo 112 oficirjev in 2287 mornarjev. Ladjo je v vseh petih napadih zadelo deset torpedov in šestnajst bomb.

POTOPITEV OKLOPNICE »YAMATO«

Druga japonska gigantska oklopna »Yamato« je prišla na vrsto 7. aprila 1945. leta, med ameriškim napadom na Okinavo. Japonci so najprej poslali nad ameriško ladjevje pilot-samomorce »kamikaze«, ki so z letali vred, polnimi razstreliv, strmoglavljali na ameriške ladje. Japonska taktika je bila dokaj uspešna in Američani so izgubili 26 ladij, 164 pa jih je bilo poškodovanih.

Branilec Okinawe so poslali na pomoč tudi »Yamato«. Brž ko jo je v spremstvu sedmih rušilcev opazilo neko ameriško izvidniško letalo, se je že začelo. Od 12. do 14. ure so našli štiri letalske napade. Japonci so mnoga ameriška letala sestrelili, toda namesto njih so prihajala druga in v še večjem številu. Ladjo je zadelo deset torpedov in pet bomb, marsikateri njen protiletalski top ali mitraljez pa se ni več oglašal. Prišlo je do prekinitve električnega toka, ladjo pa je zajel požar. Plula je zelo počasi. Ko pa jo je ameriški torpedo zadel v krmo in ji pokvaril krmilne naprave, je lahko plula le še v krogu. Ladja se je nagnila za 40 stopinj.

Ko je admiral Ito videl, da se bliža konec, se je poslovil od svojega načelnika štaba in se zaprl v kabino. Eden izmed oficirjev je odšel v admiralovo pisarno, snel s stene cesarjevo sliko in si jo položil na prsi, da bi tako pričakal smrt. Medtem je komandant Ariga ukazal, naj se vse moštvo zbere na krovu. Ladja se je že tako močno nagnila, da se ji rušilca, ki sta še ostala cela, nista mogla več približati in se lotiti reševanja posadke. Ob 14.23 se je ladja med vzklikanjem njenega moštva »Živeli cesar!« pogreznila v morskoglabino.

Potonitev oklopnice »Yamato« je bil hkrati tudi konec japonske cesarske mornarice, katere ostanki se odslej niso mogli več upirati ogromnim ameriškim silam.

Puškomitraljez ali avtomatska puška?

Med drugo svetovno vojno je bil puškomitraljez poglavito orožje vsakega strelskega voda ali desetine.

Britanska pehota se je zanašala na sicer nekoliko težek, vendar zelo zanesljiv »bren«, medtem ko so štrelske desetine ameriške vojske bile oborožene s puškomitraljezi tipa »browning«. Nemci so uporabljali univerzalni puškomitraljez M-42, ki ga partizani poznajo tudi pod imenom »šarec«, Rusi pa so imeli precej neroden, vendar zelo učinkovit puškomitraljez D. P. M.

KAKŠEN NAJ BI BIL PUŠKOMITRALJEZ?

V zadnjih desetih letih so glede oborožitve armad nastale velike spremembe, toda puškomitraljez je v desetih letih še nadalje ostal zelo pomembno taktično orožje. V nekaterih armadah so zadržali prejšnje tipe puškomitraljev, ki so jih le malenkostno izpopolnili, v drugih pa vidimo povsem nove tipe tega orožja.

Po letu 1945 so si v vseh armadah močno prizadevali, da bi povečali gibljivost svojih pehotnih enot (čet, vodov in desetov). Pri tem pa je velike težave povzročal prav puškomitraljez kot sorazmerno težko orožje in največji potrošnik municije. Vse, kar je povprečni vojak lahko vzel s seboj v boj, je bil puškomitraljez s kakimi 100 naboji. Hitrost desetine pa je odvisna od hitrosti njenega najpočasnejšega člana — od puškomitraljeza. Hitrost bi bilo moč povečati le tedaj, če bi zmanjšali težo puškomitraljeza in municije.

Vse armade skušajo zmanjšati njegovo težo, kar pa ne bi smelo poslabšati učinkovitosti tega orožja. Lažji puškomitraljezi so udobni za prenašanje, zato pa so manj natančni pri streljanju z rafali. Če pa uporabljajo naboje z manjšo količino smodnika, se s tem zmanjša tudi prebojnost krogl, zlasti na razdaljah nad 300 metrov. Doslej se ni še nikomur posrečilo v enem samem puškomitraljezu združiti naslednje tri lastnosti: majhno težo, čim večjo natančnost pri streljanju z rafali in zadovoljivo prebojnost krogl.

Sodobne armade so oborožene predvsem z dvema vrstama puškomitraljev: z lahkim in s težkim.

ZAKAJ AMERIČANI NISO VEČ PRVAKI?

Najznačilnejši predstavnik lahkega puškomitraljeza je nedvomno ameriška avtomatska puška M-14, ki ji je moč dodati še dvozožec, okrepi kopito in pritrjiti regulator za streljanje z rafali. Puška je težka samo štiri kilograme, toda strelja manj natančno, mnogo manj kot katerikoli drugi puškomitraljez. To pa zato, ker je puška prelahka in ker strelja prehitro (750 krogl v minuti).

Dokler so Američani imeli še »browning« puškomitraljeze,

so na vseh strelskih tekmovanjih, ki so se jih udeleževale ekipe NATO enot, osvajali prva in druga mesta. Tega pa ni več, odkar njihovi tekmovniki streljajo z avtomatsko puško M-14.

V nekaterih armadah imajo nove puškomitraljeze, ki so lažji od prejšnjih, zanje pa uporabljajo težke naboje. V Kanadi so dvanajst kilogramov težki »bren« nadomestili z novim puškomitraljezom C-2, ki je pet kilogramov lažji od prejšnjega, strelja pa nekoliko počasneje kot ameriška avtomatska puška M-14. Z njim so kanadski vojaki na tekmovanju NATO enot osvojili 1962. leta prvo, naslednje leto pa drugo mesto.

Podoben kanadskemu je tudi belgijski puškomitraljez FN, medtem ko je zahodnonemška armada oborožena z jurišno puško G-3, španska pa s puškomitraljezom »cetme«. Nemški in španski puškomitraljez sta lažja od kanadskega C-2, vendar enako natančna.

JE MAR »ŠAREC« DOBER PUŠKOMITRALJEZ?

Med drugo vrsto puškomitraljev spadajo težki puškomitraljezi, pri katerih prav tako uporabljajo standardno municijo. Mednje spada tudi britanski »bren«, ki je pri streljanju z dolgimi rafali natančnejši kot pa katerikoli drugi puškomitraljez. Kljub temu pa so britanski strokovnjaki sklenili, da ga bodo nadomestili s srednjim puškomitraljezom, ki ima naboje nanizane na traku in ki lahko enako natančno strelja z dolgimi rafali, čeprav bo pri tem poraba municije nekoliko večja.

Zahodni Nemci so nekoliko izpopolnili stari puškomitraljez M. G. 42 (»šarec«) iz druge svetovne vojne, niso pa odstranili njegove največje pomanjkljivosti — prehitrega streljanja. Ta puškomitraljez namreč izstrelil od 1.100 do 1.300 nabojev v minuti, razen tega pa se med streljanjem na podstavku tako tresel, da ni prav nič natančen. Nemcev pa to ne nič, ker menijo, da natančnost, ki jo npr. ima »bren«, strelski desetini sploh ni potrebna.

Nekatere druge države so v glavnem zadržale puškomitraljeze iz časov druge svetovne vojne. Danska vojska je ohranila svoj »madsen«, Portugalci in Turki pa imajo neka, kar je

podobno »brenu«. »Bren« imajo tudi Holanci. V francoski vojski uporabljajo več vrst puškomitraljev, naposled pa se bodo brzkone odločili za puškomitraljez M-52, ki so ga sami izdelali. Tehta kakih osem kilogramov, njegova hitrost streljanja ni prevelika, je pa pri streljanju z dolgimi rafali zelo natančen.

PUŠKOMITRALJEZ IN ROČNI METALEC V ENEM KOSU?

Najnovejši sovjetski puškomitraljez R. P. D. tehta samo devet kilogramov, naboje pa nima v saržerjih ali na trakovih, temveč v okroglem bobnu, in sicer po sto v vsakem. Ta puškomitraljez je izredno stabilen, natančen in do 300 metrov razdalje zelo učinkovit. V svojo oborožitev so ga vključile tudi

druge vzhodnoevropske vojske.

Ameriški strokovnjaki, ki dobro poznajo pomanjkljivosti svoje avtomatske puške M-14, sedaj predlagajo, naj bi to puško uporabljali le kot polavtomatsko orožje, za avtomatsko streljanje pa naj bi imeli puškomitraljez M-60, ki tehta kakih enajst kilogramov, izstrelil pa lahko 550 nabojev v minuti.

Zanimiv je tudi podatek o tem, da ameriški strokovnjaki pripravljajo novo pehotno orožje S. P. I. W. za streljanje po majhnih ciljih (kot puškomitraljez) in po površinskih ciljih (kot ročni metalec). Bil pa bi le nekoliko težji od avtomatske puške M-14. To bi utegnilo v oborožitvi pehotnih desetov povzročiti velike spremembe, kar pa se ne bo zgodilo še tako kmalu.

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Današnja fotografija je najbrž nastala tik pred osvoboditvijo ali celo po osvoboditvi. O tem pripoveduje vojaška baraka v ozadju. Kot kaže, so fantje ravno pri jedi, iz enakih menaž. — Fotografijo dobro poglejte, morda boste spoznali katerega od partizanov. O tem nam tudi pišite.

Vojaška znanost in tehnika

Vojaška znanost in tehnika

Diktatorjevo maščevanje

ZAKAJ JE MUSSOLINI DAL UBITI SVOJEGA ZETA, GROFA GALEAZZA CIANA

Ceprav so Mussolinija 25. julija na kraljev ukaz aretirali, je Ciano še vedno grozila huda nevarnost. Protifašisti so bili čedalje bolj glasni in so napadali vlasti iste fašistične poglavarje, ki so fašizem izkoristili tudi za obogatitev. Med temi je bil tudi Ciano. Očitno so mu, da si je z različnimi borznimi spekulacijami pridobil vsaj kako milijardo lir. Vse je kazalo, da se bo tudi on kmalu znašel za zapahi.

CIANO V NEMŠKEM UJETNIŠTVU

Njegova žena Edda, ki je v Nemce imela večje zaupanje kot pa njen mož, je tedaj vzpostavila stik z nemško ambasado. Menila je, da bi bilo najbolje, če bi vsa družina Ciano najprej odpotovala v Nemčijo, odtod pa potera v Španijo. Hitler se je s tem strinjal.

Sedemindvajsetega avgusta zjutraj so se z avtomobilom, ki je imel diplomatsko tablico, pripeljali na dvorišče neke stavbe, kjer so presedli v kamionet nemških oboroženih sil, odtod pa se prepeljali na pomožno letališče. Tam je že bilo pripravljeno letalo, s katerim naj bi odleteli v Münchnu. Ob tej priložnosti so Ciano dali zagotovilo, da bo njega in družino že naslednjega dne neko drugo letalo prepeljalo v Španijo.

V Münchnu so nenadoma nastale težave. Ciano so odpeljali v neko vilo v Almanshausnu, na bregu Starnberškega jezera. Nemci so vsak dan imeli nove izgore, toda Ciano je medtem že videl, da njegovo nezaupanje do Nemcev ni bilo brez podlage. Vedel je, da ima v Nemčiji več sovražnikov kot prijateljev.

UGRABITEV MUSSOLINIJA

Kmalu zatem je esesovski kapetan Skorzeny, po Hitlerjevem ukazu, organiziral zračni desant na Gran Sasso, kjer je bil Mussolini zaprt, ga rešil in odpeljal v Münchnu. Brž ko je bil spet svoboden, so Nemci pritiskali na diktatorja, naj ustanovi novo republikansko fašistično stranko. Mussolini je nato 26. septembra

objavil ustanovitev republikanske fašistične države s sedežem v Salu, mestecu pod Alpami. Izrazil je upanje, da bo tudi Ciano dovoljeno vrniti se v Italijo. Nemci pa so vrnitev dovolili le Eddi.

Tako je Ciano ostal sam in skrbno zastražen. Sredi oktobra pa so mu le obljubili skorajšnjo vrnitev. Zares, 19. oktobra so ga v spremstvu nemške straže prepeljali na letališče, od tam pa je z vojaškim letalom krenil proti jugu čez Alpe v Villafranco, kjer ga je nemška straža izročila italijanski policiji v roke. Takoj nato so ga odvedli v Verono in ga zaprli v ječo Scalzi.

Ječa Scalzi je bila prvotno karmeličanski samostan. Zgradili so ga konec 17. stoletja, dve stoletja kasneje pa so samostan spremenili v zapore. Nekdanje meniške celice so bile v prvem nadstropju, gledale pa so na hodnik. Po 25. juliju so te zapore namenili za sovražnike fašizma — politične osebnosti, generale in admirale. Med njimi je bilo tudi pet članov Velikega fašističnega sveta, ki so bili glasovali proti Mussoliniju in ki se niso bili pravočasno umaknili iz Italije. Tudi njih je čakala enaka usoda kot Ciana.

V ESESOVSKIH ROKAH

Ko je Ciano v popoldanskih urah 19. oktobra leta 1943 stopal skozi vrata nekdanjega samostana Scalzi, ni kazal nobene posebne zaskrbljenosti. Bil je kar zadovoljen, da se je otrešal nemške straže, in je menil, da ga bodo po nekaterih dneh formal-

notih spustili spet na svobodo. Motil se je. Postal je zapornik s številko 11.902, hkrati pa so mu odvzeli prtljago, zlato naličje, uro, denar (približno 60 tisoč lir in nekaj nemških mark) in osebne dokumente, pustili pa so mu le fotografijo njegove žene in otrok ter medaljonec z gravuro Device.

Grofa Ciano so nato odpeljali v celico 27, v kateri je bila le postelja, polica, miza in peč. Majhno zamreženo okno je gledalo na dvorišče, vrata pa so se odpirala na hodnik. Hrano so mu pošiljali iz bližnje restavracije, jedi pa si je lahko, kolikor je pač bilo izbire, vsako jutro sam določal po jedilnem listu. Zaporniki so lahko prebrali nekatere časopise in knjige, ki so jih imeli na voljo v skromni knjižnici zapora.

Petega dne svojega bivanja je grof Ciano nenadoma vzkliknil: »Oh! Smrdi po smrti!« Pred njegovimi vrati sta se namreč pojavila dva esesovska stražarja. Ciano je bil vse dotlej prepričan, da z Nemci ne bo imel več opravka. Njihova vrnitev pa mu je bila najboljši dokaz, da ga bo sovražstvo Nemcev zasledovalo vse do smrti. Od tega dne dalje so ga minili tudi vsi upi in prijaznost don Chiota, jetniškega duhovnika, ga ni mogla več pomiriti.

V PRIHODNI ŠTEVILKI:

Donna Felicita ali frau Beetz?

— Edda na obisku pri svojem očetu — Sodna razprava —

Ustrelitev

TOBAČNA TOVARNA LJUBLJANA

MIRAN OSTAN:

radio-telegrafist JA

Prva, notranja, je bila iz treh metrov visoke mreže, zunanja pa široka žična ovira iz bodete žice. Med tema je stalno krožila straža. Blizu vhoda ja stala lesenjača za kuhinjo. Po taborišču so bili razmešeni šotori za 4, za 80 in za sto ljudi. V njem pa je že bila kaj pisana družina: poleg nas 850 je bilo tu tudi okoli 70 fašistov, 60 esesovcev, kakih 90 Arabcev, 100 Poljakov, 10 Francozov, 10 Čehov, 6 Avstrijcev in en Rus. Iz Auguste je prišlo z nami tudi 8 Hrvatov. Rekl so, da so bili piloti NDH na specializaciji v italijanski akademiji vojnega letalstva, v Caserti pri Neaplju. Med njimi je bil tudi Slovenec, kapetan pilot Dobnikar. Njih obnašanje in besedičenje nam je bilo sumljivo. Se isti dan smo morali na delo in tako vsak dan do 6. ure popoldne. Hrana je bila izredno slaba. Kuhali so nam z živežem, katerega so zaplenili Italijanom in Nemcem. Ni bil redok slučaj, da so na juhi, če jo sploh lahko imenujem juha ali mlečestra, plaval črvi. Poleg tega pa so kuhinjo vodili Italijani, ker so bili tam že pred nami. Tisti, ki je delal 6 dni zaporedoma v tednu, je dobil kot plačilo eno pest bombonov in škatlico 10 cigaret »V« iz indijskega tobaka. Ni pa bilo lahko delati 6 dni zaporedoma, ker so že tako naredili, da je izpadel en dan. Lakota je bila iz dneva v dan večja. Za božič leta 1943 nismo skuhali hrane in nismo šli na delo. Za kosilo in večerjo so nam dali dateljne, ki pa so bili polni peska. Vsaki narodnosti so dali določeno količino zabojev dateljnov. Problem je postal, kako jih pošteno razdeliti pri taki lakoti. Na vsakega je prišla približno ena pest dateljnov. Da ne bi prišlo do prepira, smo se zedilili, da napravimo kupčke dateljnov na papirje, v šotoru pa naj bi nekdo klical imena iz seznama. Tako je minil božič in novo leto 1944.

Spati smo morali na tleh. Ako so Angleži — v Afriki smo prišli pod angleško komando — ugotovili, da imamo na tleh lepenko od škatale, smo jo morali znošiti na kup, da so potem vso polico s bencinom ja zažgali.

Sovražstvo med fašisti, esesovci in nami ter ostalimi, t. j. Poljaki, Čehi in Francozi se je stopnjevalo. Arabci se za to niso zmenili, mirno so čepeli v šotorih in piskali na piščalke svoje motive. Nemci so napravili pred šotorom iz kamenčkov kljukasti križ, fašisti svoj znak, mi zvezdo, Poljaki orla in tako vsak svoje. Dokler se eden od naših ni naveličal izvajanja in pomendral fašistični in hitlerjanski znak. Sledil je splošen pretep, katerega se samo Arabci niso udeležili. Pretep je bil kratek, ker so takoj nastopili Angleži z orožjem.

Tokrat so me poklicali Angleži na zagovor. Za tolmača je bil italijanski karabinjer, na katerega pa se nisem zanašel. Zahteval sem Angleža za tolmača in so mi tudi ugodili. Povedal sem, kako je bilo in da se bo to ponavljalo, če ne bodo odstranili fašistov in nacistov. Drugi dan so odstranili Italijane, Nemce in Arabce. Kuhinjo pa smo prevzeli mi. Tako se je naše stanje izboljšalo, posebno v notranji organizaciji in delno hrana.

Januarja 1944 so začeli prihajati v naše taborišče razni zastopniki vlad Francije, Poljske, Češke, Avstrije ZSSR, je naših ni bilo od nikoder. Bili smo prepuščeni samim sebi. Vsakega smo proslili, naš obvestilo zastopnik NOV o nas. Posebno ruskemu smo opisali našo doživetja pot. Tudi na te naše pozive se ni nihče oglašil. Prvi so odšli Poljaki, nato edini Rus. Bil je majhne postave, tatarske fiziognomije in je težko govoril rusko. Nosil je rusko uniformo in škornje. Od kod je bil doma in kako je prišel v Afriko, nisem mogel zvedeti. Najbolj slovesno so odšli Francozi. Pred taboriščem jih je čakala častna četa, trije oficirji s francosko zastavo z jorenjskim križem.

Moralna in prvotno navdušenje sta padala, raslo pa je nezadovoljstvo, temu je pomagalo še slabo vreme. Začela se je bila namreč deževna doba v Severni Afriki. Z dela smo se vračali premočeni, nismo pa imeli možnosti se posušiti, še manj po preobleči. Uniforme smo imeli še vedno tiste s fronte. Bile pa so že tako zdelane, da smo bili bolj podobni beračem kakor vojakom. Neke noči, ko je deževalo z močnim vetrom, so se zrušili skoraj vsi veliki šotori. Sidra šotorov, ki so bila zavezana na lesene klime, ti pa zabiti v pesek, ki je bil droben kot pepel, so zato popustila. Fantje so bili vsi mokri, veter pa je raznašal njihovo skromno imovino, kolikor je niso spravili pod male šopore, ki so vzdržali nevihto. Zaradi popolne teme in naliva do jutra nismo mogli postaviti šotorov. Pri komandi taborišča sem zaprosil, da nam bi dali druge uniforme ali vsaj perilo in prašek DDT, pojavile so se tudi uši. Ustregli so takoj. Ze drugo jutro so poslali poleg praška DDT tudi kamion robe. Za poslano pa sem se pritožil, vendar brez uspeha. Vse, kar so poslali ali pripeljali, je bilo namreč staro, deloma strgano, nekateri kosi perila celo krvavi. Očitno je bilo pripeljano iz kake bolnišnice. Pri vsem dežju je bila voda še vedno raclonirana in perila nismo mogli oprati. Obkleli smo pač tako, kot je bilo. Nezadovoljstvo je postalo še večje. Višek pa je doseglo, ko se je zvedelo, kdo je povedal, ne vem, kako sem jaz samovoljno odbil ameriško ponudbo za vstop v njihove delovne čete. Največji nezadovoljenci so mi začeli groziti s fizičnim obračunom, češ da sem jaz kriv vsega gorja in naj vodi taborišče slovenski oficir kapetan Dobnikar. Proti prenapetemu sem ostro nastopil. Zabrutili so mi, da nimam kaj ukazovati, ker sem ujetnik kakor oni. Tudi vsa prizadevanja drugih tovarišev niso zalegla. Vodstvo sem nato prepustil Dobnikarju in ostalim. Spremembe vodstva pa nisem javil Angležem. Hotel sem videti, kako bodo prenapeteži to spremembo sprejeli. Vedel sem, da oficirji ne bodo nastopili tovariško, ampak z metodami stare jugoslovanske vojske. Tako je tudi bilo. Sprememba, ki je trajala samo dva dni, je bila koristna. Na splošno zahtevam sem moral ponovno prevzeti vodstvo. Ponovno je nastala sloga in krepilo se je tovarišstvo. Pevski zbor je dobil nove člane iz vrst tovarišev, ki so prišli iz Siracuse in Catanie. Njih ubrano in lepo petje so opazili tudi Angleži in jih povabili, da so nastopili v angleških bolnišnicah. Nastopili so samo enkrat v Tunisu, ker v druga vabila niso privolili. Angleži so namreč pred nastopom preoblekli vse pevce v nove uniforme, po nastopu pa so jih morali vrniti. Zednili smo se, da bodo nastopili samo, ako bodo privolili, da nastopijo na odrih v uniformah, ki jih imamo. Ni bil naš namen, da s petjem zabavamo ranjene, bolnike in vojake; pevski zbor je gojil kulturno in politično poslanstvo. S klavnimi uniformami smo hoteli zbuditi pozornost, češ kako delajo z ljudmi, ki so pripravljene se boriti na strani zaveznikov.

Konec januarja sem dobil nalogo napraviti seznam tovarišev, ki so po poklicu šoferji, mehaniki, traktoristi ali električarji. Zakaj, mi niso hoteli pojasniti, niti to, ali bodo šli drugam. Prijavili so se kot šoferji ali traktoristi fantje, ki so bili doma kmetje in o avtomobilu ali traktorju niso imeli pojma. Tvegali so, samo da bi se rešili prekritetega taborišča. Vsak si je mislil, da slabše nikjer ne more biti, razen v Dachauu. Teden dni kasneje nas je odpotovalo 560 v Bone, mesto v Alžiriji, blizu tunizijske meje. Peljali smo se v vlakom v deloma razbitih živinskih vagonih. Preostali v Tunisu so odšli v prekomorske brigade junija ali julija leta 1944. Med preostalimi se spominjam Julija Staniča iz Ročinja, Groharja iz Podbrda (zdaj dela v Kobariču pri ribogojnici; Karla Makuca s Prapetnega brda, Albina Trohe s Pečine, Viktorja Piska s Pečine, Franca Pagona s Sentviške gore in Antona Zimca s Kojskega.

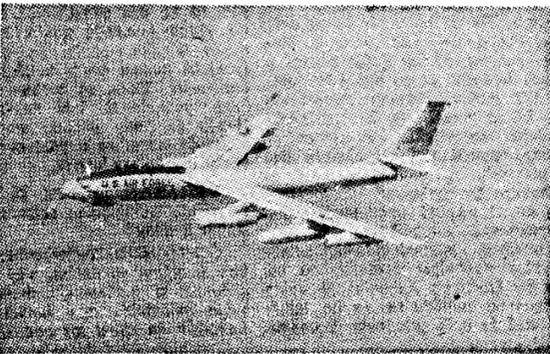
Meseca marca 1944 so bili ti premešeni iz Tunisa v Alžir v Camp Nr. 204. Konec maja-junija 1944 pa so odpotovali v Gravino in Dalmacijo. Pozneje so bili nekateri dodeljeni XIV. diviziji v Metliki, deloma v Gubčevo, Čankarjevo in v 12. udarno brigado, v tej zadnji je bil Anton Zimic s Kojskega.

V Bone se je naše stanje popolnoma spremenilo, posledica politične spremembe zavezniške politike nasproti NOV Jugoslavije. Nastanili so nas v predmestju mesta, na livadi, obdani z živo mejo. Taborišče je imelo uradni naslov: »387. kompanij plonijr corps — Jugoslav«. Taborišče je imelo lepo razporejene šotore, z lepimi ležišči in lesenim podom. V vsakem je bilo po šest ležišč. Pri vходу so bile barake za kuhinjo, skladišča, pisarne in štab. Na koncu taborišča pa kopalnice in sanitarije. Pri vходу v taborišče, ki ni bilo obdano z žico, mejo taborišča je označevala, kakor sem omenil, le živa meja. Je stal neoborožen angleški vojak in en naš tovariš.

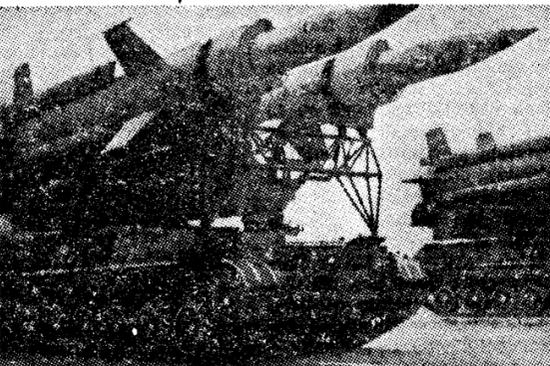
Angleško poveljstvo našega taborišča ali »387. kompanije plonijrkega korpusa Jugoslovancov« je bilo sestavljeno iz enega majorja, dveh kapitanov in enega poročnika zdravnika, ruske narodnosti. Bil je še starejši vodnik in pet vojakov. Vsi so bili starejših letnikov. Z naše strani so postavili na predlog tovarišev mene za vodjo.

(NADALJEVANJE)

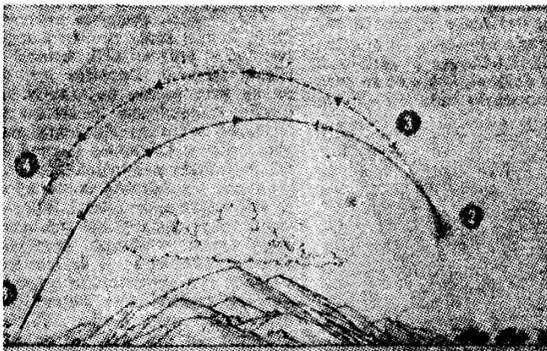
V BESEDI IN PODOBI

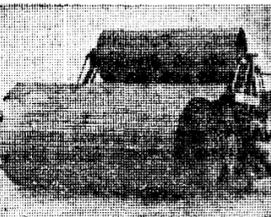
AMERIŠKI BOMBNIK »B-47«, ki ga vidimo na sliki, ne nbsi bomb, temveč je namenjen — za zbiranje podatkov o vremenu. Bombniki te vrste, ki so jih predelali in opremili z različnimi meteorološkimi napravami, letajo visoko nad oceani (do 13.000 metrov), vsako uro s posebnimi padali spuščajo sonde in ugotavljajo zračni pritisk, temperaturo, vlažnost itd.

SOVJETSKI PROTIRAKETNI PROJEKTILI, ki jih vidimo na sliki, so dolgi po petnajst metrov in se sprožijo avtomatsko, brž ko se jim sovražnikova raketa približa na 960 kilometrov. Pritrjeni pa so na poseben vlačilec, ki ga lahko uporabljajo v najrazličnejše namene.

»PING-PONG« se imenuje najnovejši ameriški izvidniški projektil. To pa zato, ker zares spominja na namizni tenis: ko priletí nad objekt, ki ga je treba fotografirati, se po opravljenem poslu spet vrne nazaj, odkoder so ga izstrelili.

ALUMINIJASTA POT — to je najnovejši postopek pri gradnji zasilnih prehodov prek močvirnega, peščenega in neravnega zemljišča. Vozilo ima na tulcu namotan 78 metrov dolg in tri metre širok aluminijast trak, ki se postopoma odvíja, tako da vozilo pelje po aluminijasti cestici, ki si jo samo sproti dela. Aluminijast trak je debel pet centimetrov.

OKLOPNO VOZILO, ki ga vidimo na sliki, je namenjeno za reševanje v boju poškodovanih tankov. Vozilo je nekoliko predelana šasija nemških tankov »Leopard«. Odlikuje se po tem, da je hitro, zelo gibljivo in zaščiteno pred kemijskim, biološkim in radioaktivnim napadom. Ima motor, ki lahko uporablja različne vrste goriva. Vozilo dviga do 20 ton teška bremena, vleče pa vozila, ki so težja od njega.

SKRIVNOSTNO LJUDSTVO — LAPONCI

Slovenici smo, kar se tiče narodnostnih manjšin, eden izmed najbolj razdrobljenih narodov v osrčju Evrope. V tem smo si enaki z Lapenci, ki živijo na skrajnem evropskem severu, na ozemlju v severni Norveški, Švedski, Finski in Kareliji. Na tem ozemlju živi 160.000 prebivalcev, od katerih je Laponcev le petina in sicer finsko-ugrijske jezikovne skupine. Ukvarjajo se z režo severnih jelenov, lovom in ribolovom. O značilnostih te narodne manjšine pa pripoveduje naš sodelavec, ki je bil sam zašel med te dobre, preproste ljudi.

Torej zdaj, po dolgi vožnji, se je uresničila moja dolgotrajna želja.

Kakor visoki indijanski šotori naše deške fantazije stoje nenadoma sredi te samotne divjine — šotori Laponcev, ki so napeti čez ogrado surove okleščenih brezovih vej. Nekateri so visoki, narejeni iz kož ali usnja ali pa iz jadrovinastih plah, drugi so primitivni in nizki, zgrajeni iz mahi ali kosov ruše — včasih so čisto na samem, milje in milje daleč od vsakega človeškega prebivališča, drugi dva ali trije šotori tvorijo tabor. Bel, jedek dim se vijuga proti posevni svetlobi severnega sonca, krvave kože severnih jelenov, ki so jih napeli, da bi se posušile, čakajo, da jih bodo ženske začele obdelovati. Kupi rogovja, ki tiči še na pobeljenih kosteh, čakajo na trgovce, kupce in turiste, ki kupujejo te spominčke za majhen denar. Otroški smeh in vik se meša z lajanjem majhnih, kuštravih psov, z mirnim basom mož, ki prihajajo iz grmovja s polnim naročjem sveže nacepljenih drv; noge imajo na O, njihova hoja je gugajoča, kakor da bi se zdaj hodili po negotovih močvirskih tleh. Na nizki veji visi usnjena zibelka, podobna čolnu, z najmlajšim članom družine. Vsak, ki gre mimo, rahlo zaziblje ta sveženj in malo laponsko dete lahko spi naprej.

Skrivnostno je to malo ljudstvo; v teminah preteklosti se je izgubila njihova pot in njihovo poreklo. Le na obrabljenih lankah včasih zaslučimo hunske kri.

Zdaj jih je le še 20.000; med tisočletji boja proti mrazu, viharjem, lakoti, kužnim boleznim in volkovom je civilizacija Laponcev vedno bolj potiskala proti severu do Finnmarka, tega divjega, pustega trikotnika med Švedsko, Norveško in Finsko — skope nove domovine. Na strehi Evrope, na poslednjem robu našega sveta pred nočjo in večnim ledom žive Lapenci kot pisane, redke priče že zdavnaj minule dobe.

Vsa dežela, ki se imenuje Laponska, že davno ni več njihova. Kar je bil nekdanj daleč južno od polarnega kroga njihov življenjski prostor, ki se je raztezal od Nordkappa do Botaničnega zaliva, prostor, bogat z jezeri, polnimi rib, gostimi gozdovi in rodovitnimi pašniki, se je danes spremenilo v zakladnico z neizčrpnimi zalogami surovin za evropsko industrijo. 280.000 kvadratnih kilometrov, torej večji od Jugoslavije, je ta prostor od Narvika in Hammerfesta preko Švedske in severne Finske in obsega še lep kos onstran sovjetske

Periskop na 46. vzporedniku

meje. 600.000 ljudi prebiva danes na tem področju in si služijo kruh za obstanek v ladjedelnicih in tovarnah ribjih konzerv na Norveškem, v pravilčno bogatih rudnikih v Kiruni, na žagah, tovarnah papirja in celuloze in v mnogih elektrarnah.

Za Laponcev tu ni več prostora. Celo njihove pašnike so jim odvzeli. V ogromnih steklenjakih zore danes paradizniki, kumarje, maline in cvetje pod polnočnim soncem.

Poslednji nomadi Evrope pa so morali iti preko polarnega kroga vedno bolj na sever, če niso hoteli, da bi njihove črede severnih jelenov stradale. Kot v času njihovih pradedov so podlaga za obstanek tega majhnega ljudstva, ki se samo imenuje »Sami« — »močvirski ljudje«, — še vedno severni jeleni, neka posebna vrsta, kjer imata rogove samec in samica. Potso — tako se jelen imenuje v samščini — daje Laponcev praktično vse, kar potrebujejo za življenje: mleko, sir in meso, usnje, toplo kožo, iz katere šivajo spretne ženske roke zimске obleke in škornje; iz rogovja in kosti izdelujejo ročaje za nože, okrasje, uporabne predmete in spominčke za turiste; iz volnenga usnja mladičev pa delajo vreče, torbe in mehove. Prej je potso dajal še tetive za loke, osti za puščice in kopja, klej, material za šivanje, luči iz ribjega olja in okna za šotore, ki so jih delali iz črev. Zato je bil severni jelen za Laponcev celo več kot brat Pte, bizon, za severnoameriške Indijance — in jim je še danes bolj pomemben kot vse na svetu. Za mnoge laponske družine mora pozimi vleči sani, njegovo meso pa prodajajo po vsem svetu v konzervah kot »delikatoso«.

Številno severnih jelenov cenijo na 550.000 glav. Številno, o katerem pa si strokovnjaki niso edini. Zelo težko je ugotoviti pravo število potsojev, ki jih imajo Lapenci. Tujec zagreši največjo nerodnost in nevljudnost, če Laponcev povpraša po številu živali — najpriznajnejši odgovor na kaj takega je užaljeno, obžalnoče skomiganje z rameni. Večinoma pa naleti na leden molk.

V resnici lahko tudi zelo malo Laponcev pove, koliko jelenov imajo — vsaj med poletjem. Kajti šele jeseni, ko seže-nejo črede v ograde, lahko ugotove, koliko telet se je poletilo rodilo in kolikšen davek so si vzeli medvedje, volkovi, risi in ostala divjadina. Zbiranje jelenov je morda najbolj divje romantična predstava Laponske: tisoče živali, ki se drenjajo na najdnejšem prostoru, sivorjara gmota teles in rogov, vmes pa modra krila in pokrivala Laponcev. Z lasom love posamezne živali, ki so določene za zakol, teletom pa pritiskajo na usesa lastniška znamenja. Vsak član družine ima svoje lastno znamenje — in baje jih Lapenci prepoznajo na sto metrov.

Preko leta pa žive črede na prostem in prehajajo milje daleč po deželi. Skopi pašniki, ki so jih živali popasle, potrebujejo šest do sedem let, da si spet opomorejo. Pozimi naneženo živali čim bolj na jug, da potem spomladi in poleti počasi potujejo proti severu. Z njimi potujejo tudi Lapenci...

Reja in skrb za jelene ravno silita pastirje in lastnike v nomadsko življenje. Z vsem premoženjem slede potsojem od pašnika do pašnika. 200 živali mora imeti ena družina, če hoče imeti zagotovljen vsaj eksistenčni minimum — večinoma pa jih imajo od tri do štiri. Med Lapenci so tudi »kralji jelenov«, bogate, ugledne družine, kot na primer Otsejevi v norveški Laponski, ki imajo pet tisoč, da, včasih celo deset tisoč glav!

Seveda — komaj kakih deset družin v celotni Laponski je danes še resnično nomadskih. Vsi ostali imajo danes že v kaki naselbini stalno hišo, kjer je njihov »glavni stan« in kamor se pozimi umaknejo najmlajši in najstarejši Lapenci. Mnogi so postali ribiči in, kjer to dovoljuje zemlja, kmetje; mnogo mladih Laponcev odhaja danes v mesta, kjer služijo kruh na udobnejši način kot njihovi očete — postajajo uslužbenci na bencinskih črpalkah, delavci in nameščenci, dekleta pa prodajalke, bolniške sestre in tajnice v pisarnah.

Kajti naša moderna doba je dosegla tudi že to ljudstvo — s šolami, zakoni, najmodernejše opremljenimi bolnišnicami in z vsemi mogočimi tehničnimi dosežki. Bogati Laponec, ki pazi na svojo čredo na motornih saneh, z landroverja, da, celo s helikopterja, ni več noben anahronizem. Turist lahko še doživi nedotaknjeno pokrajino v prvotnem stanju — njeni prebivalci pa so že prešli z legende na dnevi red. V primitivnih potujočih šotorih so transistorski sprejemniki, knjige, južno sadje in mleko v prahu. K mnogim pelje električna napeljava, ki daje tok za gramofone in hladilnike. Za spominčke fotografije morajo turistični uradi ponekod organizirati tististe, ki se morajo delati, da žive tako, kot bi živeli v narodopisnem muzeju. Civilizacija je posvojila tudi to najnenavadnejše ljudstvo Evrope.

Kontrastov je torej dovolj. Vendar turističnim avtobusom na ljubo tudi Lapenci nočejo zaustaviti kolesa časa. Kot marsikje drugod postaja tudi tu preteklost le še nedeljska folklor.

Nylon, zvečilni gumi in jazz so namreč tudi že onstran polarnega kroga prevladali nad tradicijo.

J. N.

Podelitev Kajuhovih nagrad

DAN PRED PRAZNIKOM VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA SO V KLUBU POSLANCEV V LJUBLJANI PODELILI LETOŠNJE KAJUHOVE NAGRADE, KI JIH DAJE ZVEZA ZDRUŽENJ BORCEV NOV ZA NAJBOLJŠE DOSEŽKE LITERARNE, LIKOVNE IN GLASBENE ZVRSTI NA TEMO NARODNOOSVOBODILNE BORBE. PRIPOMINJAMO, DA NAGRAJENA DELA SE NISO BILA OBJAVLJENA, KER JE ŽIRIJA OCENJEVALA DELA, KI SO JIH AVTORJI POSLALI NA OSNOVI RAZPISA, OBJAVLJENEGA V ČASOPISU TV 15 2. MARCA LETOS.

Žirija, ki so jo sestavljali Franček Mirtič kot predsednik ter Tone Ferenc, Vladimir Kavčič, Vladimir Lakovič, Zdenko Roter, Tone Seliskar, Melita Stela, Milko Stolfa, Edvard Turner in Mitja Vošnjak, je sklenila, da letos ne bo podelila prve nagrade, ker sodi, da ni bilo izrednih umetniških del, ki bi prikazala življenje med narodnoosvobodilno borbo, zato pa je podelila več drugih in tretjih nagrad.

Kajuhove nagrade je podelil predsednik zveze združenj borcev NOV Franc Leskošek-Luka. V uvodni besedi je predsednik žirije Franček Mirtič poudaril, da je Kajuhova nagrada dosegla svoj osnovni namen s tem, da je spodbudila k pisanju ljudi z izrednimi doživetji.

Emil Cesar

Drugo nagrado je žirija prisodila Stefaniji Ravnikar-Podbevšek za dokumentarno delo o belogardistični zločinski postojanki Sveti Urh, in Emilu Cesarju za zbrano delo Karla Destovnika-Kajuha. Tri tretje nagrade je žirija dodelila Milici Kacin za zgodovinsko in politološko raz-

Prof. Giuseppe Mari-Carlo

grad, ki se je nato vključil v 3. prekmorsko brigado. Tovarš Carlo je lani spisal delo, v katerem zelo objektivno seznanja italijanske bralce z vlogo jugoslovanskih borcev na ozemlju štirih pokrajin v deželi Marche. Konec prejšnjega meseca je izšlo (v okviru študijske zbirke univerze v Urbinu) še obširnejše delo, ki obravnava odprniško gibanje v tistih krajih in ki vsebuje popolne sezname jugoslovanskih borcev.

Med svojim enotedenskim bivanjem se je pobilje seznanil z življenjem pri nas. Oglasil se je tudi v uredništvu »TV 15«, kjer smo mu zastavili nekaj vprašanj.

VPRASANJE: Kakšni so vaši vtisi ob srečanju s Slovenijo?

ODGOVOR: Prekrasna je ta dežela, tako po svojih naravnih lepotah kot po priznanosti svojih prebivalcev. To, kar te prijetno preseneti že ob prvem pogledu, je narava sama z neskončnim zelenjem, sredi katerega je polno otokov, rek in jezer. Snažne in za oko prijetne vaše hiše so popolnoma dokaz, da je ljudstvo delavno in da živi dobro. Zdi se mi, da imate še velikanske rezerve, ki vam zagotavljajo nadaljnjo ustvarjalnost, pa tudi možnosti za turizem.

Stefanija Ravnikar-Podbevšek

pravo Parlamentarne volitve v Julijski krajini leta 1921 in 1924, Pavlu Balohu za spomine na predvojni »revolucionarno delo in NOB ter ožetu Ciuhi za opremo in ilustracije Seliskarjeve zgodbe za mladino Dimka in pesniške zbirke Jožeta Šmita Lirika, časa.

Milica Kacin

V obrazložitvi nagrad, ki jo je prebral član žirije Vladimir Kavčič, je rečeno naslednje:

Stefanija Ravnikar-Podbevšek je v obsežnem dokumentarnem delu o belogardistični postojanki Sveti Urh pri Ljubljani opozorila na dogajanje med vojno v neposredni bližini Ljubljane. Avtorica je raziskala vse pomembnejše dogodke v tej postojanki od ustanovitve do konca vojne, kar je opisala s posebno doživestostjo, saj je dalj časa živela v neposredni bližini tega dogajanja.

Emil Cesar je v zbranim delu pesnika Karla Destovnika-Kajuha pokazal našega revolucionarnega ustvarjalca mnogokrat v taki luči, kot ga doslej še nismo poznali.

Karel Leskošek

LJUBITELJEM KNJIG S TEMATIKO NOB

Pri založbi »Borec« je nedavno izšla zajetna knjiga Toneta Svetine, roman »Ukana«, ki opisuje partizanske boje na Gorenjskem in Primorskem. Knjiga je izšla v precej visoki nakladi, vendar je že razprodana, kar priča o zanimivem branju in priljubljenosti. Zanimanje za »Ukano« je povečal še razgovor s pisateljem, ki smo ga objavili v 20. št. »TV 15«.

Kot že rečeno, knjiga je razprodana, toda novi bralci še vedno povprašujejo po njej. Zato vsem bralcem, ki bi se na »Ukano« radi naročili, sporočamo, naj to javijo na Zavod »Borec« — knjigotrotski oddelek, Beethovnova

Pavle Baloh

Kajuh — za nas je toliko bolj zanimiv, ker nagrada nosi njegovo ime — je bil izredno zanimiv kot človek, družbeni delavec in pesnik. Lahko ugotovimo, da ga Slovenci zelo malo poznamo in je bil že skrajni čas, da se je pojavilo o njem obširno in dokumentarno delo, ki nam ga skuša približati v pravi umetniški in človeški luči. Emil Cesar je pripravil zbrano delo blizu petnajst let in se je pri tem posluževal številnega dokumentarnega gradiva in tudi velikega števila pričevanj ljudi, ki so Kajuha poznali.

Žirija je dodelila še posebno odkupno nagrado KARLU LESKOŠECU za partizanske spomine iz Dolomitskega odreda.

ulica 10, Ljubljana. V primeru, če bo dovolj veliko število novih naročnikov, bomo knjigo ponatisli še letos, sicer pa bo prvi del »Ukane« izšel novič skupno z drugim delom, ki ga avtor pripravlja, vendar mnogo pozneje. Prav tako našim bralcem najtopleje priporočamo roman Mileta Pavlina »Spomladanski mraz«, kjer zaživi ilegalno delo mladih skojevcev in vosovcev v okupirani Ljubljani med zadnjo vojno. Zelo zanimivi sta tudi knjigi »Maršal Tuhačevski« in »Antologija alžirske književnosti«, ki sta nedavno izšli pri zavodu »Borec« in sta med mnogimi bralci vzvzdili zasluženo pozornost.

Razgovor z znancem iz Pesara

Proslave v Ilirski Bistrici se je na povabilo predsedstva ZZZB NOV Slovenije udeležil tudi komandant nekdanje V. garibaldinske brigade »Pesaro«, prof. Giuseppe MARI-CARLO. V okviru te enote je deloval, kot smo že pisali, jugoslovanski bataljon »Stalin«.

VPRASANJE: Kaj vas je najprijetneje presenetilo?

ODGOVOR: Prijetno presenečenje je bila zame proslava dvajsetletnice prekmorskih brigad v Ilirski Bistrici. Dovolite mi, da se na tem mestu najtopleje zahvalim odgovornim tovarišem za izkazano mi čast. Hvaležen sem jim, da sem bil lahko navzoč na tej veličastni prireditvi. Kot komandant partizanske enote, ki so jo sestavljali skoraj sami Jugoslovani, to je poznejšega samostojnega jugoslovanskega bataljona »Stalingrad«, ki se je še isto leto vključil v 3. prekmorsko brigado, sem se počutil kot neposreden udeleženec vaše borbe. Takšne proslave so pri nas na zahodu največkrat hladne in polne uradnega veličastja. V Ilirski Bistrici pa me je globoko presenetilo splošno ljudsko, zares demokratično vzdušje tega svečanega in obenem ganljivega zbora.

Se mnogo drugih stvari mi je bilo všeč, tako npr. čudovito Velenje. Ugajalo mi je obnašanje mladine, ki je sproščena, toda spoštljiva. Podobne občutke imam, ko se spominjam javnih lokalov, ki sem jih videval v mestih: vse je najsoodnejše, elegantno in racionalno urejeno. V Ljubljani sem občudoval prekrasno športno dvorano, letno gledališče itd.

VPRASANJE: Kaj menite o našem sodelovanju?

ODGOVOR: Ljudstvo obeh držav potrebuje vedno več medsebojnega sporazumevanja in sodelovanja. V času fašizma je uradna Italija povzročila jugoslovanskim narodom mnogo zla, toda istočasno so napredne sile obeh držav začele sodelovati. Tovarš Marinko ni v Ilirski Bistrici poudaril samo skupne borbe italijanskih in jugoslovanskih partizanov, marveč je govoril tudi o prejšnjih stikih in sklepih obeh komunističnih partij in naprednih sil v obeh državah. Kvantitativno vzeto je bilo zlo, ki ga je povzročil fašistični režim, morda mnogo večje, toda prepričan sem, da je sodelovanje med silami, ki slone na idejah socializma in med partizani, življenjsko in plodno. To sodelovanje nam kaže pot v bodočnost, k miru, enotnosti in ustvarjalnemu sožitju med narodi. Uspehi ne bodo izostali. Spomin na prestano

gorje pa je ostal živ kot izkušnja in kot svarilo. Jugoslovanske oblasti ravnajo edino pravilno, ko danedan poudarjajo predvsem mirno sožitje in v borbi sklenjeno bratstvo, ki mora postati izhodišče za pot k splošnem prijateljstvu.

V Italiji spremljamo z največjo pozornostjo vse, kar se pri vas dogaja. To pa ne velja le za pripadnike delavskega gibanja. Velike pozornosti ste deležni tudi v tistih krogih, ki gotovo niso prijatelji leve. Napori Jugoslavije, ki se trudi, da bi uskladila načela socializma z ustvarjalnostjo poindincev ali skupin državljanov, pomenijo dragoceno izkušnjo za vsakogar. Ugotovite, da se ti napori uresničujejo ob popolnoma svobodnem in vsestranskem razpravljanju, predstavlja najboljšo jamstvo za to, da bo ljudstvo Jugoslavije našo primerno rešitev in da bo končni izid še bolj splošnega pomena.

VPRASANJE: Kakšne so najbolj očitne razlike v javnem življenju Italije in Jugoslavije?

ODGOVOR: Po mojem mišljenju je treba iskati razlike predvsem v gospodarskem in političnem sistemu. Posledica velikega zasebnega bogatstva v Italiji je prikazovanje izrednega blišča, ki se mu včasih posreči, da na videz prekrije najhujšo revščino. V Jugoslaviji pa so življenjski pogoji bolj usklajeni in enotnejši. Vam ni potrebno ničesar prikrievati. Vaš način življenja je prav gotovo posledica tega, da narodno bogastvo izkoriščate v splošno korist.

VPRASANJE: Kaj bi želeli povedati nekdanjim soborcem iz naših krajev?

ODGOVOR: Najpriznajnejši jih pozdravljam in želim, naj bi sodelovali v utrjevanju medsebojnega prijateljstva v korist naših narodov in miru na svetu.

Revolucionar iz Hrušice

Konec julija bo Hrušica na Gorenjskem praznovala krajevni praznik. Ob tej priložnosti se spomnimo Ivana Krivca, predvojnega komuniste in partizana.

Krivčeva družina se je naselila v Hrušici leta 1925. Naslednjega leta je Ivan dobil službo v kurilnici DŽ Jesenice, kjer je delal kot strojevodja vse do vstopa v NOV. Mladenič se je družil z jeseniškimi naprednimi delavci in komunisti. Zahajal je v delavski dom k Jelenu, kjer je bil leta 1937 sprejet v KP.

Ivan je sodeloval tudi na Hrušici, kjer je organiziral večje število aktivistov. Ko je okupator zasedel Gorenjsko, sta dva vaška nemčurja izdala politično gibanje v vasi; gestapovci so pričeli z množičnimi aretacijami.

7. julija 1942 se je Ivanu še zadnji hip posrečilo pobeigniti k partizanom. V domačem kraju in okolici se je zadrževal malo časa; kmalu je postal član okrajnega komiteja in bil odgovoren za Gornjesavsko dolino. Padel je 10. marca 1944 v Jasni pri Kranjski gori. Ljudje se še dobro spominjajo tistega julijskega dne

Ivan Krivec

1942, ko so gestapovci aretirali nad 60 domačinov, aktivistov in jih odpeljali v Begunje. Na Belem polju na Hrušici so 27. julija 1942 postrelili kot talce 37 mož in fantov. V Begunjah in Sentvidu je bilo zaprtih 186 domačinov; vas je dala 63 žrtev. Kljub silnemu okupatorjevemu pritisku je s partizani sodelovala polovica vaščanov.

Miodrag Tripković NOČ OBRAČUNA

»Policijska ura je,« je rekla. »Daleč stanujete?«
»Ni daleč od tod,« se je nasmehnil in se znova ugriznil v jezik, ko je hotel reči, da ima posebno prepustnico, s katero lahko hodi okrog ob vsakem času in povsod po mestu in okolici. Zelen je, da bi mu gostitelj ponudil prenočišče, a ta tega ni storil. Zato je samo dodal: »Ne bo težko. Stekel bom po nekaj ulicah, se skrival za vogali in v temnih hišnih vhodih.«
Poslovili so se. Povabila sta ga, naj spet pride, on pa jima je obljubil, da bo to storil, če bo le šel tod mimo.
Bila je noč brez mesečine. Na ulici se je ozri in pogledal proti hiši. Med vrati je zagledal dekletovo postavo, od nekod z vrta pa je zaslišal kavarnarjev glas:
»Pojdi, Milena!«
Počakal je, da so se vrata zaprla, nato pa je zadovoljno zakoračil prav na sredo ceste, zavedajoč se, da to lahko stori brez kakršnegakoli strahu.

Vse to si je Marić obudil v spominu, medtem ko se je bril. In zdaj, ko je vsega tega spomnil, je opazil, da se ne more otresti misli! na to črnolase lepotic. Lahko bi mislil na mnogo drugih stvari; vsaj nekaj trenutkov bi lahko na primer posvetil ubogemu Bojkovskemu in njegovi smrti. Pa vendar se mu to ni posrečilo. Podoba nasmejana kavarnarjeve hčerke se mu je nenadoma prikrajala pred oči, stala je pred njim in ga ni zapustila.

Sam sebi se je začel opravičevati. Zakaj naj bi sploh mislil na tega Bojkovskega, ko mu že od prvega srečanja ni ugajal. Zdel se mu je kot velikanski komar, njegov koničasti nos pa ga je spominjal na komarjevo želo, pripravljeno, da se vsak hip zarije človeku v obraz.

Stopil je k oknu. Z ulice je prodiral hrup ljudi. Malo nižje je tekla reka, malce motna od dežja pred nekaj dnevi. Topoli na drugem bregu so bili polni vrabcev in njihovo ščebetanje, ki se je zlivalo s šumenjem reke, je preglušalo hrup na ulici.

In samo ta hip, ko je njegov pogled prodrl med topoli in odtaval proti hribom in Orahovcem, mu je podoba črnolase lepotic izginila izpred oči. Zalesketale so se kot oči človeka, ki se zaveda naloge, katere se je lotil.

Stresel je z glavo, ko da hoče odgnati tudi to podobo in misli, ki mu prihajajo po glavi in se zbirajo; zgrabil je plašč in odšel na cesto.

Preteklo je čisto časa, ko je spet pogledal na uro. Bilo je enajst in dvajset. V teh dveh urah je obhodil vse mesto. Dvakrat je šel mimo kavarne »Pri pobratimu« in obkraj opazil Mile-ninega očeta za točilno mizo.

Ker mu je do kosila ostalo še več kot eno uro, se je napotil po cesti, ki je vodila k mostu, čez reko in na drugi strani prehajala v pot, ki se je vila med zelenimi polji k obronkom gora. Po tej poti je včeraj prišel iz Orahovcev in po njej so se on, poročnik Edschmidt in štirinajst nemških vojakov peljali v tovornjaku do zadnjega ovinka.

Most je bil star. Ko je stopal po njem, je čutil, kako rahlo podrhteva pod pritiskom vode.

Od nekod sredi mosta je ob vznožju hriba zagledal oblček prahu, ki se je dvigal s ceste, se kotilil po njej in postajal vse večji, kolikor bolj se je bližal mostu. Kmalu se je iz prahu prikazal avtobus, obenem pa sta na drugi strani mostu kot iz zemlje zrasla dva nemška vojaka in stopila na sredo ceste. Eden od njiju je dvignil roko, s čimer je ukazal, naj se avtobus ustavi.

Marić je vedel, da je to ena izmed stalnih kontrol, ki tu, pa tudi drugod po zavzeti deželi, spremlja vsako vozilo, ki odpelje v mesto. Zazdelo se mu je, da bi tu lahko bilo kaj zanimivega in pohitel je, da bi prišel takrat kot prvi potniki, ki bodo izstopili iz avtobusa in stopili pred stražarja.

Stražar je ustavil avtobus in zaklical šoferju, naj vsi potniki izstopijo s prtljago vred. Ko je opazil Marića, je zavpil:

—Vi tukaj! — V znak pozdrava mu je pomahal z roko in šele tedaj je fant v njem prepoznal podoficirja, ki je bil dve uri pred tem v njegovi sobi.

Medtem ko je v avtobusu še vedno hrumelo in vrelo, je Marić stopil k stražarjema in jima ponudil cigarete. Iz avtobusa so počasi izstopali moški in ženske s culami, torbami, košarami in kovčki.

—Morda koga čakate? — je vprašal podoficir.

Hotel je že reči, da ne čaka nikogar, da se je sprehajal, ko je njegovo pozornost pritegnilo dekle, ki jima je obračala hrbet in s težavo vlekla skozi vrata avtobusa velik kovček. Čeprav je ni videl v obraz, je vedel, kdo je. Spoznal jo je po valovitih črnih laseh, po vitki dekliški postavi, po vsaki podrobnosti, ki se mu je bila že vtisnila v zavest. Da, iz avtobusa je nosila svojo prtljago kavarnarjeva hčerka, on pa se je šele zdaj spomnil, da je njen oče še včeraj namignil na pot, »s katere naj bi prinesla živč.« Zato je na oficirjevo vprašanje odgovoril:

—Čakam... tisto dekle, ki zdajle izstopa.

Upornik iz Boke Kotorske

Upor mornarjev avstro-ogrskih mornarice od 1. do 3. februarja leta 1918 je postal že legenda. Tri dni so mornarji pluli pod rdečimi zastavami in sledili klicu velikega Lenina, naj delovni ljudje vsega sveta prisilijo svoje vlade, da se konča imperialistična vojna ter podprejo ideje Oktobrske revolucije. V uporu je sodelovalo okoli 4.500 mornarjev. Po neuspelem uporu je pred izrednim vojnim sodiščem odgovarjalo 386 mornarjev. Eden od teh je Modrijanov Rudi iz Tolmina. Ena od redkih še danes živih prič tega velikega upora.

Pravilo, da kdor ne pozna Modrijanovega Rudija, ta ne pozna Tolmina. Stalni član pevskega zbora, viden na vseh proslavah ali komemoracijah, strasten šahist, reden obiskovalec kegljske, prijatelj dobre vinske kapljice — to je 66-letni Rudi Gabršek ali Modrijanov Rudi, kakor se pravi po domače.

Poznam ga že več kot 12 let. In 12 let v mesecu februarju poslušam njegove spomine na upor mornarjev februarja 1918. leta v Boki Kotorski. Rudi je stopil v avstro-ogrsko mornarico leta 1912. Postal je strojni podoficir in služboval na križarkah »Babenberg«, »Habsburg« in na koncu na križarki »Kaiser Karel VI«, na kateri je bil kot podoficir za časa omenjenega upora mornarjev.

Modrijanov Rudi se teh dogodkov dobro spominja. Posadko križarke »Kaiser Karel VI.« so sestavljali ljudje raznih narodnosti, kot Slovenci, Hrvači, Italijani iz Istre, Čehi, Poljaki, Avstrijci, Nemci in Madžari. »Ze leto dni pred uporom smo na ladji pripravili gladovni štrajk, ali »hungerštrajk« kot smo ga imenovali, ter smo v vseh mogočih jezikih kričali, da smo lačni in da hočemo domov.« pripoveduje Rudi. »Ze leta 1917 je iz Italije pobegnila k zaveznikom ena torpedovka, za pobeg pa je bilo pripravljeno še 11 vojnih ladij. Vendar je na nas takrat zelo neugodno delovala vest, da so posadko pobegle torpedovke v Italiji razorožili in zaprli. Ne vem, če je bilo to res, vendar danes vem, da so tudi edine pobegle upornike iz Boke Kotorske: kadeta Sesana, mornarja Stonawskega in pilota Grabowitzevka, ki so pobegnili s hidroavionom tik pred aretacijo v Italiji zaprili.«

Rudi se je malo zamislil. Veliko podrobnosti je zbledelo v spominu po 47 letih. »Vojne smo bili siti do grla,« pravi Rudi. »Bili smo lačni, razen tega so z nami oficirji slabo ravnali. Ze leta 1917 smo na ladji imeli ustanovljeno trojko, ko pa je prišla novica o Oktobrski revoluciji in velikem štrajku

Rudi Gabršek — Modrijanov Rudi

bro, da eden od oficirjev ni hotel dati svoje sablje. Skočil sem nanj, mu jo odvzel v splošnem metežu, zlomil na kolenskih in vrget v morje. To me je kasneje na sodišču hudo bremenilo. Ker pa sem bil strojni podoficir, sta dva mornarja kasneje na sodišču pričala, da sem bil v tem usodnem trenutku pri strojih in da nisem vedel, kaj se na palubi dogaja. Kljub temu sem bil obsodjen na izgubo čina podoficirja in šest mesecev zapor. Se danes mi ni popolnoma jasno, zakaj nismo izpluli iz Boke Kotorske k zaveznikom v Italijo. Pred uporom smo imeli pod paro

samo en kotel, torej smo bili samo v delni vojni pripravljenosti, ker se napada na dobro zavarovan položaj v Boki nismo bili. Ko pa se je upor začel, smo vse parne kotle imeli pod polno paro in vse stroje v pripravljenosti. Ravno tako so bili vsa artilerija in torpedi v pripravljenosti. Takrat so pravili, da nismo izpluli iz Boke zaradi tega, ker so bile pred vhodom (ali izhodom) iz Boke Kotorske dve ali tri nemške podmornice, ki so javile, da bodo vsako ladjo, ki namerava izpluti, potopile.«

Po uporu so bili na ladji vsi mornarji razen nekaterih Nemcev in Madžarov, razoroženi. Rudi je šestmesečno kazen prestajal v mornariškem zaporu v Pulju, kjer so zaporniki morali delati v kamnolomu Valeloga.

Konec vojne je Rudi dočakal zopet na ladji v Boki Kotorski, kjer je ostal vse do leta 1920, potem pa se je vrnil nazaj v Tolmino. Vendar, stedi »uporniškega mornarja« ga je stalno spremljala, tako da je pred fašizmom leta 1930 moral pobegniti v Jugoslavijo, in to najprej v Ljubljano, kasneje pa se je naselil v Beogradu, kjer je delal v mehaniki delavnic. Tu ga je zateklo 1941. leta tudi bombardiranje Beograda. Ker so okupacijske oblasti v Beogradu vse preveč spraševale za njegovo preteklost, je odšel 1942. leta v Kosovsko Mitrovico, kjer je decembra 1944. leta dočakal osvoboditelje, torej enote NOVJ.

Po odločbi SNOS (Slovenskega narodno-osvobodilnega sveta) je v zgodnji pomladi leta 1945 odpotoval v Bari, kamor je bilo odpotovanje vse soferjev in mehanikov za prevzem motornih vozil za našo vojsko. Iz Barja je pred koncem vojne odšel v Split in naprej z ladjo do Reke, od koder je bil udeleženec bojev za dokončno osvoboditev naše domovine. Ko se je po tolikih letih zopet vrnil v rojstni Tolmino, so tam vzhvale rdeče zastave, ki so ga spominile na tiste davne dni v letu 1918, ko je pod rdečimi zastavami plul po morju, pa čeprav samo tri dni.

»Čeprav sem »degradiran« podoficir, sem zelo ponosen, da sem sodeloval v uporu, ki je tako močno podprl zahteve takratnega časa.« Rudi se je spet globoko zamislil in rekel: »Vendar je vprašanje miru, dasi na drugačen način. Se danes poglavitno vprašanje naših dni.«

Modrijanov Rudi je verjetno eden izmed redkih živih od 386 obtoženih mornarjev iz Boke Kotorske. Zdjaj ko obuja spomine na ta upor, mu želimo lepo jesen življenja in še veliko kapljic sladke črnine. JOZE VIDIC

S kljuke in klina

Ameriška »šahovska igra« v Aziji. »V naši šahovski igri v Aziji izgubljamokmetazakmetom.« je napisal znani ameriški komentator Lippman o ameriški politiki v Aziji.

Zdravilo zoper ločitve zakoncev. Na nekem Hibridskem otoku velja nepisan zakon, po katerem mora ženin na predvečer poroke vso noč prebiti — stoječ na eni nogi — na steni zaljubljenca. Ta stena stoji na 250-metrski višini zelo strme obale Atlantskega oceana. Zadržuje samo nepreviden gib, da strmoljavi bodoci mož čez skalo v globino. Na tem otoku so prav redke ločitve zakoncev. Domačini sódijo, da je to zaradi tega, ker ne želi nihče, ki enkrat prestane tako hudo preizkušnjo, kaj takega ponoviti.

Nova Monroejeva doktrina. Francoski književnik J. P. Sartre obsoja v nekem članku vmešavanje ZDA v notranje zadeve latinskoameriških držav in pravi: »Smisel Monroejeve doktrine je bil nekaj: Ameriko Američanom. Zdjaj pa je smisel te doktrine, zdi se: Ameriko — Američanom Severa...«

Goldwater hvali Johnsona... Novinarji so vprašali poražene predsedniškega kandidata Republikanske stranke Goldwaterja, če odobrava ravnanje Johnsona v zvezi z dogodki v Dominikani. Goldwater je odgovoril: »Popolnoma, prav tako, kakor da sem jaz sklenil tako ravnati...«

Trumanov najsrečnejši trenutek. Truman, ki je bil več kot 7 let predsednik ZDA, je na vprašanje novinarjev, kateri trenutek njegovega življenja v Beli hiši je bil najsrečnejši, odgovoril: »Trenutek, ko sem jo zapustil...«

Sovražnikovo maslo. Celo Walter Hallstein se odpoveduje zloglasni zahodnonemški doktrini, ki je dobila ime po njegovem priimku. Hallstein je zanikal, da bi bil on avtor te doktrine: »Tako imenovani Hallsteinovi doktrini so vzdeli ime po mojem priimku moji zakleti sovražnik.«

»Svojih bližnjih ne smeš nikdar nalagati!« je Balzac rekel svoji gospodinjini: »Glej no,« se je zasmejala, »prej, komaj deset minut je minilo od tlej, si mi naročil, naj rečem tvojemu upniku, da te ni doma.« — »Draga, pozabljaš, da upniki niso naši bližnji!« jo je zavrnil Balzac.

Novo definicije češkega tiska: Provokacija: biti polž in si na hrbet pripeti napis: »Poskušnja.«

Kolo slave. Francoski akademik in Nobelov nagrajenec Francois Mauriac obravnava v nekem članku v »Figarou« minljivost slave: »Slava avtorja, ki ga vsi enodušno hvalijo, ne more biti dolgotrajna. Književniki, ki že na početku ugajajo vsem, skoraj vedno pridejo v pozabo.«

V bratskih republikah

Poplave povzročile velikansko škodo

Po nepopolnih podatkih so poplave na področju osiješkega okraja poškodovale ali porušile 4022 stanovanj borcev. Najbolj so poškodovana stanovanja v Tvrđjavi, Podravlju, Višnjevcu in Josipovcu. V mestu Osijek je porušenih 40 hiš. Računajo, da znaša škoda samo na teh poslopih nad 807 milijonov dinarjev. Občinska skupščina Osijek je že odobrila in dala na voljo 140 milijonov dinarjev, medtem ko je Združenje borcev v tej občini odobrilo vsoto 39 milijonov dinarjev.

V Vukovaru je 182 družin borcev v zasilnih stanovanjih, a škoda na njihovih stanovanjskih zgradbah znaša okoli 190 milijonov dinarjev. Občinska skupščina in Združenje borcev v Vukovaru sta za popravilo teh stanovanj odobrili 74 milijonov dinarjev.

To so ugotovili na seji predsedstva ZZB NOV Hrvatske in predstavnikov organizacij borcev s poplavljenega ozemlja, ki je bila prejšnji teden.

Nerešene vloge

Predsedstvo ZZB NOV Črne gore je na seji razpravljalo o nerešenih zadevah borcev, ki uveljavljajo svoje pravice. Ugotovili so, da je pri raznih republiških komisijah okoli 500, a pri komisijah komunalnih zavodov za socialno zavarovanje, občinskih skupščinah in združenjih borcev pa okoli 3000 nerešenih zadev borcev. Mnogi od teh čakajo na rešitev svojih vlog že dve leti in tudi več.

POIZVEDBI

Prosim tovariša Toneta, ki se je leta 1962 zdravil v Strunjanu v domu ZVVI, da mi sporoči svoj naslov ali pa izpolni svojo obljubo in nas obišče.

Angelca Zak,
Mežica 165

V septembru ali oktobru 1944 je prišla v Kamniko-zasavski odred XIV. brigade Rusinja Zaja Teplova ki so jo klicali »Cvetka Ruskinja«. Pobegnila je iz taborišča Libenau in se je v tem času pridružila partizanom. Tu ji je bila najboljša prijateljica Sonja Kinež, katere silko hrani še danes. Med boji je bila Zaja Teplova ranjena v obe nogi nad in pod kolonom.

Omenjeno Rusinjo, našo partizanko, sem srečal letos maja, ko sem se mudil v Sovjetski zvezi. Obiskal sem tudi kraj, kjer živi. Ko je zvedela, da pridejo Jugoslovanci, je vsa razburjena čakala pri vohodu sanatorija, v katerega smo bili namenjeni. V roki je držala fotografijo svoje slovenske prijateljice in mi je dovolila le, da to fotografijo preslikam.

Ker želi zvedeti, kaj je z njeno prijateljico iz partizanov, me je naprosila, da v njenem imenu polzem za zgoraj omenjeno tovarišico. Če se živi, bi ji bilo zelo drago, da se ji javi na naslov:

Zaja Teplova
PATIGORSK
Štirovopolskega kraja
Glavkovar
Proizvodstveni kombinat
Gričenko Galine Nikolaeвне
Sovjetska zveza
Jože Karič,
Ljubljana, Tržaška 45

MILE PAVLIN EVGEN SAJČIČ JURIŠNI BATALION

31. Spomnil sem se očeta, ki so ga ubili fašisti, spomnil na dolgočasje v naši četi in na vse tiste pomisleke, ki so mi prihajali v glavo, kadar smo lenarili. Da ne počenjam nič koristnega za zmago nad sovražnikom in da tako ne bom niti za minuto skrajšal vojne. Popadlo me je nenadoma kot vrtoglavica, da sem si silno zaželel postati borec jurišnega bataljona. Trpeti in se dan za dnem bojevati, zato pa uživati priznanje, predvsem pa umiriti svojo vest. Kar takoj sem vprašal Pepčka, če me vzamejo s seboj. Ta se je zasmejal in dejal, da lahko, samo komandir mi mora prej dovoliti, da grem iz njegove čete.

32. »Kaj pa naj naredim, če me ne bo pustil?« sem vprašal Pepčka. »Potem uteci. Rad bi poznal tistega, ki bi te dobil nazaj iz našega bataljona...« Kar odneslo me je k hiši, kjer je stanoval naš komandir. Planil sem v sobo in začel moledovati, naj me pusti v jurišni bataljon. Najprej me je ostro oštel, ker sem tako vdrl v njegovo sobo, saj je vendar raport zjutraj, ne pa kadar se komu zljubi. Nato me je začel prepričevati, da sem za jurišni bataljon premlad, saj sem preslaboten celo za navadno brigado, kjer je življenje vseeno veliko lažje kot v jurišnem bataljonu, kjer pešajo, da jim jeziki visijo iz ust.

33. Se in še je govoril komandir, da me ne more pustiti in da o tem odloča štab, ki je nekje daleč v Beli krajini, da jih v jurišnem bataljonu veliko pade in podobno. Nazadnje mi je rekel, da me ne pusti. Tedaj sem že sklenil, da pobegnem. Komaj se je zmrabilo, sem jo naskrivaj potegnil po cesti za jurišnim bataljonom. Tekel sem, da sem mislil, kako mi bo srce skočilo iz prsi, vendar je trajalo dobri dve uri, preden sem jih dohitel. Pepček je zazijal od začudenja, ko me je zagledal. Šta sta skupaj k komandantu in Pepček mu je povedal, kdo sem. Tisti komandant je veljal med partizani za velikega junaka, bil je močan in velik.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

• **Junaška goska.** Poljedelec Slavko Toplak in njegovi domači iz vasi Uljanik v okoljarskem okraju so bili priče edinstvenega dogodka. Toplakova goska je popeljala svoje mladiče na pašo v sosedov sadovnjak. To je opazilo bistro oko jastreba, ki je prav tedaj krožil visoko nad sadovnjakom ter se strelovito spustil med mladiče. Ko je goska opazila nevarnost, ki je grozila njenim mladičem, se je našopirila in zagnala v jastreba. Zgrabila ga je s kljunom za vrat in ga bila s perutnicami. Na pomoč je priskočil

Dobro je, če veste...

tudi gosak, ki se je pasel v bližini. Po kratkotrajni borbi je jastreb obelzjal mrtev na bojišču, preden so utegnili Toplakovi priteči v sadovnjak.

• **V naši deželi so začeli gojiti tobak 1571. leta,** koruzo pa 1612. leta in sicer v Varaždinskem generalatu. 1760. pa so prinesli graničarji s Češkega krompir, ki so ga začeli močnejše saditi šele 1770. leta. Varaždinska županija je 1802. leta odredila, da mora vsak kmet saditi to koristno rastlino: kmet, ki ni te odredbe upošteval, je dobil 40 udarcev s palico. Deteljo so začeli gojiti najprej v Baniji — 1811. leta — pozneje v Varaždinskem generalatu — 1815. leta, v Banatu pa 1819. leta.

• **Izvoz tobaka prinaša jugoslovanskemu gospodarstvu 32 do 37 milijonov dolarjev dohoda na leto,** pri tem pa niso potrebne nikakršne devize za reprodukcijski material. V Makedoniji se ukvarjajo z gojenjem tobaka 104.703 kmetijska gospodarstva (dve tretjini vseh kmetijskih gospodarstev v Makedoniji).

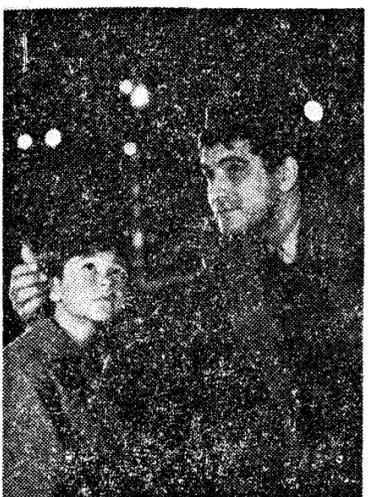
• **1964. leta je znašala povprečna višina potrošniškega kredita na Jugoslovana 22.100 din.** Te povprečnine niso dosegli prebivalci: Bosne in Hercegovine, kjer je prišlo na prebivalca po 13.300 din kredita; Crna gora, kjer je prišlo po 15.100 din in Srbije, kjer je prišlo po 20.300 din kredita na prebivalca. Povprečnino so presegle: Makedonija z 41.100 din, Hrvaška s 23.900 din in Slovenija z 29.900 din kredita na prebivalca. Najbolj je poskočila višina kredita v Makedoniji, kjer je znašala 1962. leta samo 7.000 din na prebivalca. Tako velik skok potrošniškega kredita v Makedoniji je nedvomno povzročil katastrofalni potres v Skopju 1963. leta.

• **Rodovitna svinja.** V Belju, vasi blizu Aleksinca, je svinja kmetovalca Dušana Stanisavljevića povrgla 22 praščikov, ki se vsi lepo razvijajo. Niti najstarejši ljudje v tamkajšnji okolici ne pomnijo, da bi bila kdaj kakšna svinja skotila toliko mladičev.

Pod kakšnim delovnim naslovom je František Čap leta 1955 režiral slovenski film s Stanetom Severjem, Stanetom Potokarjem in Julko Staričevno v glavnih vlogah? — Film prikazuje operacijo ranjenega ilegalca, katerega nato njegovi tovariši na poti proti osvobodjenemu ozemlju srečno pripeljejo do neke reke. Brodar ranjenca in spremeljvalce prepelje preko vode, ker je zdravnik rešil življenje njegovi snahi.

Na sliki je prizor iz srbskega filma iz leta 1959, ki ga je režiral in zanj napisal scenarij Vladimir Pogačić, igrali pa so Milan Puzić, Radmila Radovanović, Nikola Simić, Milan Srdoč in drugi. Scenarij je dokumentarno prikazal vrsto nalezov nemških vojakov na položaje obkoljenega partizanskega bataljona; obkoljeni so morali premagati občutek osamljenosti in zapuščenosti. — Naslov filma?

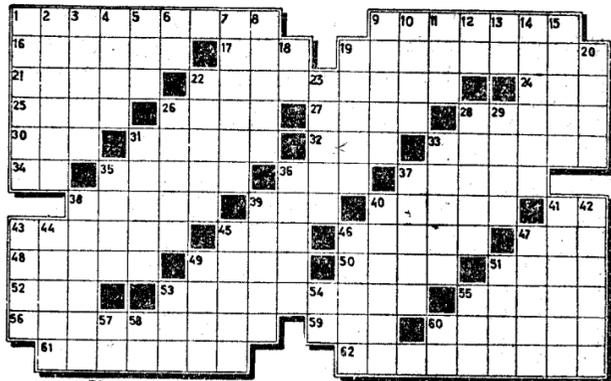

V slovenskem filmu izpred petih let sta glavni vloge igrala Miha Baloh in Velimir Gjurin. Film analizira duševnost bivših borec in prikazuje razočarane in zagrenjene invalide brez roke in s poškodovano nogo. Okolice invalida ne razume, svojo bol invalid utaplja v alkoholu. Posebno obeležje daje filmu dogajanje v času takoj po zmagi, ko so se začele kazati boleče posledice vojne. — Naslov filma?

Pod kakšnim naslovom je srbski film, ki smo ga videli aprila 1962, prikazal pokol v Kragujevcu, ko so Nemci med drugimi talci postrelili tudi dijake petega razreda gimnazije, skupaj s profesorji? — Prikaz kragujevske tragedije ni dosegel svojega namena. Kazalo je, da so Nemci na slepo izbrali mesto Kragujevac za prizorišče največjega zločina v Jugoslaviji, ne pa kot sredstvo za zastraševanje revolucionarnih Srbov.

Križanka

VODORAVNO: 1. kraj pri Grosupljem, kjer se je odigrala ogorčena bitka z Nemci jeseni 1943 (dve besedi), 9. lahnost, netezavnost, 16. partizansko ime sedanjega predsednika Ljudske skupščine Slovenije, 17. ognjenik na Filipinih, 18. ime italijanske partizanske divizije, ki se je borila na Primorskem, 21. priimek angleškega politika, 22. prebivalec enega izmed kontinentov, 24. orel v germanski mitologiji, 25. reka v Afriki, ki se izliva v Viktorijino jezero, 26. oznake države, dežele ali mesta, 27. žara, 28. sličnica s suhi, 29. kratka naše armijske težko orožje, domači izdelek, 45. trenje, 46. žalostna po srbsko, 47. izdelek čebel, 48. ukaz, povelje, 49. trup, 50. eno izmed velikih jezer v ZDA, 51. gmota, 52. števniki, 53. dan v šrambo, zastavljen, 55. sejanje, 56. neukrotljiva upornost, 59. morská riba, 60. pred leti umrl veliki državnik in revolucionar (Moša), 61. eden izmed prvih partizanskih letalcev, narodni heroj (Rudi), 62. narodni heroj, priimek, padel na Kozjanskem spomadi 1944 (Ilija).

NAVPIČNO: 1. imovina, lastnina, 2. ostanek pri bruhanju ognjenika, 3. druga košnja, 4. alkoholne pijače, 5. voznikov vzklík, 6. osebni zaimek, 7. priimek narodnega heroja iz Trbovelj, ki so ga ustrelili Nemci (ilegalno ime Vitez), 8. mesec v letu, 9. poulično glasbilo, 10. površina, 11. tukaj po latinsko, 12. kratica denarne ustanove, 13. tuj dvoglasnik, 14. prištevnik, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18. enaka samoglasnika, 19. mesto v Izraelu, 20. šarenica v očesu, 22. reka v Makedoniji, ki se izliva v beli Drin, 23. samec domače pernate živali, 26. način kongskega teka, 28. tiščajoča, 15. mesto v južni Turčiji, po katerem ima ime tudi vrsta bombaža, 18